

Ouderen: de doelgroep van de toekomst

“Ik denk dat je het zo gek kan maken als je zelf wilt.”

Een kwalitatief onderzoek naar de consequenties van discourses op de inbedding van senioren bij sportverenigingen.

Universiteit Utrecht
Utrechtse School voor Bestuurs- en
Organisatiewetenschap
Master Sportbeleid en Sportmanagement
Scriptiebegeleidster: prof. dr. A.E. Knoppers
Tweede lezer: dr. N. van Amsterdam

Marte van Delden
Studentnummer: 3697592
Rotterdam, juni 2015

Voorwoord

Voor u ligt mijn onderzoek, een kwalitatief onderzoek naar de consequenties van discoursen op de inbedding van senioren bij sportverenigingen. Vanuit een proces van ongeveer twee jaar, is dit onderzoek het afsluitende product. Maar zonder de hulp en steun van de mensen om mij heen was dit onderzoek nooit geworden zoals het nu is. Daarom besteed ik deze pagina aan het bedanken van deze mensen. Natuurlijk wil ik mijn respondenten bedanken zij stonden altijd open voor interviews. Maar niet alleen stonden ze hier voor open het was meer dan dat. Ik alle gevallen werd ik gastvrij ontvangen en was er een betrokkenheid bij mijn onderzoek.

Daarnaast wil ik mijn dank uitspreken voor de afgelopen tijd die ik heb meegemaakt bij Rotterdam Sportsupport. Ik ben blij dat ik bij deze organisatie terecht ben gekomen, waardoor ik me kon ontwikkelen tot wie ik nu ben en wat ik nu weet. Mijn dank is groot voor alle collega's die me de afgelopen tijd hebben geholpen aan respondenten, hebben gesteund in het schrijven van dit onderzoek of op één of andere manier hebben geholpen in de afgelopen twee jaar. In het bijzonder wil ik Fieke de Goede, Floor Vierboom, Carola Nagy en Marita Verkaik bedanken voor jullie begeleiding tijdens de afgelopen twee jaar, waarin we naar mijn idee prettig hebben samengewerkt en ik vooral veel heb geleerd.

Tevens wil ik mijn scriptiebegeleider Annelies Knoppers bedanken voor de intensieve begeleiding van de afgelopen maanden. De begeleiding die ik van u heb gekregen, paste precies bij wat ik nodig had. Na elke gesprek kwam ik met een goed gevoel naar buiten, waardoor ik weer gemotiveerd was om alle feedback die u me had meegegeven te verwerken. Uw kritische, maar positieve kijk heeft mij geholpen om een mooi onderzoek neer te zetten waar ik trots op kan zijn.

Als laatste, maar zeker net zo belangrijk wil ik mijn vrienden en familie bedanken voor de enorme steun van de afgelopen tijd. Het was vooral fijn dat jullie mijn enthousiaste verhalen over sport- en beweegactiviteiten voor senioren wilde aanhoren. Maar niet alleen dat heeft mij geholpen, het lezen van mijn scriptie en het discussiëren over bepaalde delen heeft dit onderzoek verbeterd. Ik wil in het bijzonder Bas Theeuwen bedanken, omdat jij mij hebt gesteund op alle mogelijke manieren.

Ik wens een ieder veel leesplezier!

Marte van Delden
Juni 2015

Samenvatting

Dit onderzoek focust op consequenties die discourses hebben op het inbedden van senioren in de sportvereniging. Dit kwalitatieve onderzoek is uitgevoerd onder bestuurders en sleutelfiguren van verschillende verenigingen. De discourses die bestaan rond het subject ouderen worden staan centraal in dit onderzoek. Vooral de vervaldiscourse speelt een grote rol in het construeren van oud en ouder worden. Maar ook de anti-aging discourses en gezondheidsdiscourse lijken tegenwoordig meer te spelen. Hierdoor komt er druk te liggen op het ouder wordende lichaam, omdat oud wordt gezien iets is wat voorkomen moet worden. Uit dit onderzoek blijkt dat ouderen vooral geconstrueerd worden aan de hand van negatieve beelden en minder vermogen. De sportverenigingen gebruiken hierbij de fysieke discourse als onderdeel van de vervaldiscourse, waarbij wordt aangenomen dat ouderen minder fysiek vermogen hebben. Daarnaast gebruiken zij de sociale discourse die aanneemt dat senioren het sociale aspect van de sport minder zo belangrijk vinden als de sport- en beweegactiviteiten zelf. Uit dit onderzoek blijkt dat bij veel sportverenigingen senioren als homogene groep worden behandeld, terwijl deze groep wel als heterogeen wordt omschreven. Daarnaast worden de senioren geconstrueerd aan de hand van verschillende kenmerken die niet alleen lijken te gelden voor de senioren groep, maar ook voor andere (nieuwe) leden. In veel gevallen worden hierdoor negatieve beelden rond ouderen in stand gehouden, zij worden namelijk gezien als 'anders', ondanks dat ze wellicht dezelfde kenmerken hebben. Senioren zijn vaak een (financieel) middel in plaats van een doel op zich. Dit maakt het inbedden van senioren in de vereniging lastig. Het is daarom voor bestuurders, sleutelfiguren en externe organisaties van belang om te sturen op het ontwikkelen van andere perspectieven.

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	6
1.1 ACHTERGROND EN AANLEIDING	6
1.1.1. SPORTPARTICIPATIE ONDER OUDEREN	6
1.1.2. MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN	7
1.1.3. VOORDELEN SENIOREN ALS NIEUWE DOELGROEP VOOR SPORTVERENIGINGEN	7
1.1.5. DOELSTELLING EN RELEVANTIE	9
1.1.6. PROBLEEMSTELLING	9
1.1.7. OPBOUW VERSLAG	10
2. LITERATUURSTUDIE EN THEORETISCH KADER	11
2.1. DISCOURSE	11
2.2. OUDER WORDEN	13
2.3. OUDER WORDEN IN SPORT	16
2.4. BEREIKEN EN MOTIVEREN VAN OUDEREN VOOR SPORT	18
2.5. SAMENGEVAT	19
3. METHODE	20
3.1 ONDERZOEKSPERSPECTIEF	20
3.2 DE RESPONDENTEN	20
3.3 DATAVERZAMELING	21
3.3.1 DIEPTE INTERVIEWS	21
3.3.2 FIELDNOTES	22
3.4 DATA-ANALYSE	22
4. RESULTATEN	23
4.1 HET AANBOD	23
4.2 HET CONSTRUEREN VAN DE SENIOREN DOELGROEP	23
4.2.1. CONSTRUCTIE VAN LEEFTIJD EN FYSIEKE KRACHT	24
4.2.2. DEFINIËREN VAN DIFFERENTIATIE	26
4.2.3. DEFINIËREN VAN HET SOCIALE ASPECT	28
4.2.4. DEFINIËREN VAN GESCHIKTE SPORT- EN BEWEEGACTIVITEITEN	29
4.2.5. PERCEPTIES VAN BETROKKENHEID	30
4.3. ONTWIKKELING VAN HET PROGRAMMA	31
4.3.1. FINANCIËN EN ACCOMMODATIE	31
4.3.2. MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN	32
4.3.3. OPSTARTEN	33
4.3.4. AANSLUITING VERENIGING	34
4.3.5. ORGANISATIE EN SAMENWERKING	36
4.3.6. PROMOTIE	37
4.4. TOEKOMSTPERSPECTIEF	38
5. DISCUSSIE	39
5.1. DE SENIOREN DOELGROEP	39
5.2. DISCOURSEN	40
5.3. HET PROGRAMMA	43
5.4 CONSEQUENTIES INBEDDING	44
6. CONCLUSIE, AANBEVELINGEN EN REFLECTIE	47

6.2. REFLECTIE	48
BRONNENLIJST	50
BIJLAGE	53
BIJLAGE A – TOPICLIJST	53

1. Inleiding

In de inleiding van dit onderzoeksverslag wordt geschetst wat de achtergrond van dit onderzoek is. Daarnaast worden ook de aanleiding, het doel en de relevantie van dit onderzoek beschreven. Dit hoofdstuk zal eindigen met de probleemstelling en bijbehorende onderzoeksvragen.

1.1 Achtergrond en aanleiding

Twee waarnemingen liggen ten grondslag aan dit onderzoek. Ten eerste de aanname dat door de sportparticipatie onder senioren (ouderen) te laten stijgen, de hoge kosten van de zorg die gepaard gaan met ouder worden, kunnen worden tegen te gaan. Ten tweede de groeiende concurrentie ten aanzien van sportverenigingen samen met de eis dat sportverenigingen maatschappelijke doelen moeten nastreven. Beide waarnemingen zullen worden uiteengezet, waarna ze met elkaar worden verbonden.

1.1.1. Sportparticipatie onder ouderen

De eerste waarneming focust op de sportparticipatie van de Nederlandse bevolking. Het NOS*NSF heeft in de sportagenda 2016 vastgesteld wat de ambities voor de komende jaren met betrekking tot de sportparticipatie zijn. Deze ambities heeft het NOC*NSF ingedeeld in vier concrete doelen: meer mensen sporten, mensen sporten vaker, mensen worden actiever en mensen sporten gedurende een langere periode (NOC*NSF, 2012). Het NOC*NSF maakt hierbij onderscheid in 5 leeftijdsgroepen: kinderen, jongeren, jongvolwassenen, oudere volwassenen en gepensioneerden (NOC*NSF, 2012). Omdat dit rapport zich focust op de doelgroep gepensioneerden, ofwel 65-plussers, zal de sportparticipatie van deze doelgroep verder worden uitgelicht.

Woudstra (2009) omschrijft in haar onderzoek de lage sportparticipatie van (Rotterdamse) ouderen in combinatie met het potentieel van deze doelgroep voor het verhogen van de sportparticipatie. Ook komt uit de sportagenda 2016 naar voren dat gepensioneerden, 65-plussers, worden gezien als grootste groeimarkt voor het stijgen van de sportparticipatie. Hierbij is de ambitie dat de sportparticipatie met meer dan 25 procent stijgt (NOC*NSF, 2012). Ook uit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut blijkt dat onder de doelgroep senioren de sportparticipatie nog kan stijgen (Gruijter et al., 2013). Daarnaast ligt het lidmaatschap van senioren bij sportverenigingen maar rond de 20 procent onder de 65 tot 74-jarigen en onder de 75-plussers is dit zelfs maar 9 procent (van Dun & de Vries, 2010). Gezien de mogelijkheden om de sportparticipatie onder senioren te verhogen, zit er potentie in deze doelgroep.

Ook mede door de vergrijzing speelt het verhogen van de sportparticipatie onder senioren een grote rol. Er komen namelijk niet alleen meer senioren, maar deze groep wordt gemiddeld genomen ook nog ouder dan de vorige generatie (Polder, 2008). Dit komt door de verbetering van de zorg waardoor een groot deel van de bevolking ouder wordt en langer leeft dan voorheen (Baker et al, 2010; van Campen, 2011). Hierdoor ontstaat er een steeds grotere groep senioren, die ondersteund moet worden door de werkende bevolking. Deze senioren brengen over het algemeen meer zorgkosten met zich mee en maken over het algemeen meer gebruik van gezondheidsvoorzieningen, nu zij nog ouder worden zullen de zorgkosten verder stijgen (Krenn et al., 2001; van den Horst et al., 2010). Volgens Gruijter et al. (2013) is het daarom belangrijk dat senioren actief zijn, want sport en bewegen draagt bij tot verbetering op vier verschillende gebieden wat leidt tot minder vraag naar zorg. Dit zijn het fysieke, mentale (cognitieve vermogen), geestelijke (zelfvertrouwen, zelfregie, onafhankelijkheid en kwaliteit van leven) en sociale gebied (zelfredzaamheid, eenzaamheid).

Daarnaast concludeerde Hopman-Rock (2009) op basis van haar onderzoek naar de werking van bewegen van ouderen, dat voldoende bewegen preventief kan werken. Bewegen kan er namelijk voor zorgen dat ziektes worden tegengegaan en verergering wordt voorkomen. Daarmee wordt

aangenomen dat de groeiende zorgkosten door middel van sport kunnen worden teruggedrongen of gestabiliseerd. Hopman-Rock (2011) neemt namelijk aan dat sportparticipatie zorgt voor het winnen van gezonde levensjaren waardoor, volgens haar de vraag naar zorg daalt en de bijbehorende kosten zullen afnemen. Deze ontwikkelingen geven volgens Woudstra (2009) aanleiding voor het verbreden van sportaanbod voor senioren.

1.1.2. Maatschappelijke ontwikkelingen

De andere waarneming focust op maatschappelijke ontwikkelingen. Mensen hebben steeds meer mogelijkheden met betrekking tot het beoefenen van sporten en kunnen sport niet langer alleen bij sportverenigingen beoefenen. Individueel en informeel beoefende sporten worden tegenwoordig bijvoorbeeld steeds populairder (Van Bottenburg, 2013). Ook commerciële partijen nemen een groot deel van de groei van de sportende bevolking voor hun rekening, net als zelfgeorganiseerde groepen en individuele sporten (Van den Berg & Tiessen-Raaphorst, 2010). Maar hiermee lijkt een concurrent te (zijn) ontstaan voor de sportverenigingen. Boessenkool, Waardenburg & Lucassen (2011) beamen dit en laten zien dat in de perioden 1989 tot 2007 het aandeel sporters dat lid is van een sportvereniging langzaam terug loopt, terwijl de sportdeelname onder de Nederlandse bevolking langzaam toe neemt. In 2007 ligt het aandeel sporters dat lid is van een sportvereniging op 47 procent. 53 procent van de sporters sport dus via zelfgeorganiseerde groepen, commerciële partijen of individueel. Dit leidt er toe dat het marktaandeel van sport bij sportverenigingen afneemt (Boessenkool, Waardenburg & Lucassen, 2011). Boessenkool, Waardenburg en Lucassen (2011) leiden hieruit af dat de motieven van sporters verschuiven en dat de sportmarkt commercialiseert. NOC*NSF en sportbonden trachten sportverenigingen ertoe aan te zetten om hierop in te spelen door nieuwe doelgroepen aan te spreken, het sportaanbod te vernieuwen en de sportvereniging in zijn geheel te 'vitaliseren' (Boessenkool, Waardenburg & Lucassen, 2011). Dit is voor sportverenigingen belangrijk omdat ze te maken hebben met een toenemend ledenverloop, vergrijzend kader, gebrek aan geschikt kader en een afnemende ledeninzet door de verschuiving van motieven en commercialisering (Van Bottenburg, 2013).

Maar sportverenigingen hebben het niet alleen lastiger door de verschuiving van motieven onder sporters en commercialisering. In de 21^e eeuw dienen zich namelijk ook twee nieuwe (kern)taken aan bij de sportvereniging: sportverenigingen als publieke dienstverleners (vermaatschappelijking, instrumentalisering) en sportverenigingen als op profijt gerichte organisaties (vermarketing) (Boessenkool, Waardenburg & Lucassen, 2011). Daarnaast stimuleren gemeenten, mede door het landelijke overheidsbeleid op het gebied van preventie, sportverenigingen en andere aanbieders van sport- en beweegactiviteiten om sportaanbod voor de doelgroep senioren te organiseren. Ook vanuit landelijke en provinciale organisaties stimuleren sportaanbieders hiertoe (Gruijter et al., 2013). De overheid en de landelijke sportorganisaties verwachten dus dat sportverenigingen hun primaire taak op een andere manier moeten en/of gaan uitvoeren of verbreden (Boessenkool, Waardenburg & Lucassen, 2011; Lucassen & van Kalmthout, 2011). Door bijzondere doelgroepen, zoals senioren, aan te spreken, dragen verenigingen bij aan de maatschappelijke rol die van ze wordt verwacht. Het lijkt er op dat sportverenigingen mee moeten gaan in de beschreven ontwikkelingen van verschuiving van motieven, commercialisering en maatschappelijke betrokkenheid om hun bestaansrecht te behouden. De sportvereniging kan dit realiseren door sportaanbod voor senioren te organiseren.

1.1.3. Voordelen senioren als nieuwe doelgroep voor sportverenigingen

Door de waarneming met betrekking tot de sportparticipatie en de waarneming met betrekking tot het inspelen op verschuiving van motieven en commercialisering aan elkaar te koppelen, kan de verbreding van het sportaanbod voor senioren bij sportverenigingen een positief effect hebben op de sportparticipatie en het bestaansrecht van sportverenigingen. De doelgroep senioren zou een potentiële doelgroep voor de sportvereniging kunnen zijn, omdat de sportvereniging door deze doelgroep aan te spreken zich kan ontwikkelen richting een nieuwe doelgroep, nieuw sportaanbod en daardoor richting een maatschappelijke rol.

Sportverenigingen lijken zich op dit moment niet bewust van de voordelen van openlijke maatschappelijke betrokkenheid (Van Roode, 2010). Het gebrek aan informatie levert problemen op, omdat de wervingsaanpak van NOC*NSF voor een 'moderne' vereniging niet expliciet inhaakt op de drijfveren en gedrevenheid bij verenigingen met betrekking tot maatschappelijke betrokkenheid. Dit is echter wel een belangrijke factor voor het werven van verenigingen voor maatschappelijke betrokkenheid (Lucassen & van Kalmthout, 2011). Ook zijn sportverenigingen in de meeste gevallen mogelijk niet maatschappelijk actief, wanneer het de vereniging geen voordelen oplevert (De Groot, 2008). Nu ontstaat de vraag: 'welk profijt hebben sportverenigingen wanneer ze de doelgroep senioren binnen de sportvereniging omarmen?' In de volgende alinea's wordt deze vraag beantwoord. Om een beeld te kunnen vormen over wat betrokkenheid de vereniging oplevert, heeft de Groot (2008) dit nader bestudeerd. De Groot (2008) noemt in haar onderzoek naar de maatschappelijke activiteiten van sportverenigingen, drie mogelijk vormen van profijt voor sportverenigingen bij het nastreven van maatschappelijke betrokkenheid. Deze drie vormen maken duidelijk wat de toegevoegde waarde van maatschappelijke betrokkenheid voor de sportvereniging is en waar de drijfveren voor maatschappelijke betrokkenheid vandaan kunnen komen.

De eerste vorm van profijt is gericht op Human Resource Management waarbij het gaat om persoonlijke ontwikkeling, algemene motivatie en bedrijfstrots. Vrijwilligerstaken voor leden bij de sportvereniging kunnen aantrekkelijker worden door de maatschappelijke lading die er aan verbonden wordt. Hier kan de sportvereniging in het algemeen profijt van hebben (De Groot, 2008; Lucassen & van Kalmthout, 2011). Het doen van vrijwilligerswerk kan dan meer voldoening geven en zal voor mensen een extra prikkel kunnen zijn om iets (goeds) te doen. Daarnaast kan het nastreven van maatschappelijke betrokkenheid voor leden een extra reden zijn om hun trots op hun vereniging te uiten. Dit kan de binding van leden met de vereniging ten goede komen (De Groot, 2008). Volgens de Groot (2008) zijn dit indirecte baten.

Een andere mogelijke meerwaarde voor de sportvereniging omvat het imago, pr en marketing. Het wordt steeds populairder om maatschappelijk verantwoord te ondernemen (De Groot, 2008). Imago-onderzoek laat zien dat de helft van de Nederlanders positiever denken over een organisatie die een goed doel steunt, dan een organisatie die dat niet doet (De Groot, 2008). Wanneer sportverenigingen maatschappelijke betrokkenheid tonen en maatschappelijke activiteiten organiseren, is de vereniging mogelijk aantrekkelijker voor bepaalde (groepen) mensen of komt de vereniging makkelijker daarmee in contact (Lucassen & van Kalmthout, 2011). Door het terugdringen van kadertekort via maatschappelijke betrokkenheid kan de positie van de vereniging worden versterkt (NOC*NSF, 2007; De Groot, 2008). Ook benoemt NOC*NSF dat maatschappelijke betrokkenheid (eventueel) ledenverloop kan terugdringen. Namelijk door maatschappelijke betrokkenheid om te zetten in activiteiten en openstelling naar de omgeving kunnen nieuwe leden/doelgroepen worden aangesproken (NOC*NSF, 2007; De Groot, 2008).

De derde winst heeft betrekking op het strategisch management, ook wel het veilig stellen van de 'license to operate'. Dit wordt in de sportwereld het bestaansrecht van de vereniging genoemd. Onderzoek laat zien dat verenigingen zich bewust worden van het feit dat ze moeten nadenken over hun missie voor de toekomst in het licht van hun rol in de maatschappij en welke bijdrage ze daaraan kunnen leveren (De Groot, 2008; Lucassen & van Kalmthout, 2011). Door het tonen van maatschappelijke betrokkenheid en het uitvoeren van maatschappelijke taken zal er mogelijk meer steun vanuit de lokale gemeenschap en lokale overheid kunnen komen (Lucassen & van Kalmthout, 2011). Deze steun is belangrijk voor financiële input, het verkrijgen van medewerking en nieuwe leden (NOC*NSF, 2007; De Groot, 2008).

Uit de aannames van het mogelijk profijt van sportverenigingen die beschrijven zijn, komt naar voren dat senioren zowel voor sportverenigingen in de vorm van maatschappelijke betrokkenheid als voor

het verhogen van de sportparticipatie een potentiële doelgroep zijn. Om deze reden staan senioren binnen sportverenigingen in de onderzoek centraal.

1.1.5. Doelstelling en relevantie

Dit onderzoek biedt inzicht in de discoursen rond ouder worden die consequenties hebben voor de organisatie van sport- en beweegactiviteiten voor senioren. Het onderzoek richtte zich op bestuurders en sleutelfiguren bij sportverenigingen die sport- en beweegactiviteiten organiseren of willen organiseren. Door te onderzoeken wat de denkbeelden en ideeën zijn van deze mensen, kon achterhaald worden welke aannames hier aan ten grondslag liggen en wat de consequenties hiervan zijn op de inbedding van senioren in de sportvereniging.

Dit onderzoek is belangrijk omdat er een spanningsveld bestaat tussen het belang van het organiseren van sport voor senioren binnen de sportvereniging en de mate waarin dat momenteel gebeurt. Er werd gezocht hoe senioren worden ingebed binnen de organisatie van sport in de sportvereniging. Een doel wat ik indirect met dit onderzoek wil bereiken is het verhogen van de sportparticipatie onder senioren. Ik heb inzicht verkregen in de wensen en behoeften van bestuurders en sleutelfiguren vanuit sportverenigingen. Dit was belangrijk omdat zij invloed hebben op de vereniging. Het praktisch doel van dit onderzoek was om een aanzet te geven voor het ontwikkelen van advies voor sportverenigingen en overkoepelende organisaties met betrekking tot het inbedden van sport- en beweegactiviteiten voor senioren. Het maatschappelijke doel van dit onderzoek was het verkrijgen van inzicht in de (mogelijke) aanpak en aannames van sportverenigingen bij het organiseren van sport- en beweegactiviteiten voor senioren. Door middel van deze inzichten zijn er aanbevelingen gedaan aan de sportverenigingen en externe organisaties met betrekking tot het organiseren van sport- en beweegactiviteiten van senioren bij sportverenigingen en de factoren waar zij rekening mee dienen te houden. Ook stichting Rotterdam Sportsupport zal profijt hebben bij deze aanbevelingen, omdat zij door middel van de kennis die volgt uit dit onderzoek passende ondersteuning kunnen aanbieden aan sportverenigingen.

Naast de maatschappelijke relevantie heeft dit onderzoek ook wetenschappelijke relevantie. Op dit moment zijn er meerde onderzoeken gedaan naar sport- en beweegactiviteiten voor ouderen, bijvoorbeeld van Putten (2008), Hopman-Rock (2009) en Woudstra (2009), maar de sportvereniging was in dit verhaal nog onder belicht. Gruijter et al. (2013) hebben onderzoek gedaan naar effectieve methoden om het bereiken en motiveren van inactieve senioren te vergroten. Zij hebben in dit onderzoek wel gekeken naar sportverenigingen, maar ook naar andere sportaanbieders. Daardoor was er tot nu toe geen tot weinig wetenschappelijke onderzoeken gedaan die expliciet focussen op het inbedden van sport- en beweegactiviteiten voor ouderen bij sportverenigingen. Sportverenigingen zijn georganiseerd entiteiten waardoor dit onderzoek ook relevantie is voor organisatieonderzoek. Volgens Krenn et al. (2001) wordt er niet genoeg tegen de positie die ouderen hebben ingegaan. Ondanks een groeiend aantal gedetailleerde casestudies voor het integreren van oudere werknemers, zijn de bestaande richtlijnen gebaseerd op gedateerde onderzoeken (Frerichs et al., 2012). Ook Thomas et al. (2014) beschrijven het gebrek aan een kritische kijk over hoe leeftijd een rol speelt in organisaties, wat de dynamieken van leeftijd zijn, hoe leeftijdsdiscourse invloed heeft op het lichaam en hoe leeftijd en ouder worden verband houden met andere categorieën van identiteit (Thomas et al., 2014). Dit onderzoek zal vooral een bijdrage leveren aan de eerste twee redenen. De focus van dit onderzoek ligt op sportverenigingen en de inbedding van sport- en beweegactiviteiten voor senioren. Er is kritisch gekeken naar de aannames die bestuurders en sleutelfiguren bij sportverenigingen hebben over ouderen en ouder worden.

1.1.6. Probleemstelling

Senioren zijn op dit moment geen expliciete doelgroep binnen sportverenigingen (Gruijter et al., 2013). Ondanks dat sportverenigingen het moeilijk kunnen hebben met de druk om maatschappelijke activiteiten te organiseren, is een deel van de vrijwilligers bij sport- en

beweegactiviteiten gemotiveerd om sport- en beweegactiviteiten te organiseren voor groepen onder wie de sportparticipatie lager is dan gemiddeld, zoals senioren (Gruijter, 2013). Het lijkt er dus op dat de sportvereniging wel maatschappelijke activiteiten wil organiseren, maar hier op dit moment vaak nog moeite mee lijken te hebben. Dit komt doordat de doelgroep ouderen een populaire, maar nieuwe doelgroep is waar nog weinig inzichten over bestaan. Daarom biedt dit onderzoek inzicht in de mogelijkheden voor sportverenigingen met betrekking tot sport- en beweegactiviteiten voor ouderen uitgaande van hun aannames. Hieruit was de volgende onderzoeksvraag belangrijk:

Wat zijn de heersende discourses ten aanzien van senioren binnen sportverenigingen en wat heeft dit voor consequenties op de inbedding van senioren binnen de sportvereniging?

De volgende deelvragen komen hierbij aan bod en hebben betrekking op sportverenigingen met sport- en beweegaanbod voor senioren en sportverenigingen die hier mee bezig zijn:

1. Wie zijn de senioren doelgroep?
2. Welke discourses spelen er over ouderen binnen sport- verenigingen die sport- en beweegaanbod voor ouderen aanbieden of willen aanbieden?
3. Hoe pakken sportverenigingen het organiseren van sport- en beweegactiviteiten voor senioren aan?

1.1.7. Opbouw verslag

In dit inleidende hoofdstuk kwamen de aanleiding en achtergrond van dit onderzoek aan bod via de twee waarnemingen die zijn beschreven. Ook de doelstelling, relevantie en probleemstelling zijn beschreven met bijbehorende onderzoeksvragen. In hoofdstuk 2 wordt de relevante literatuur behandeld. Hierbij zal de focus vooral liggen op discourses en hoe deze een rol spelen in verschillende contexten. De methode van dit onderzoek komt in hoofdstuk 3 ter sprake. In het hoofdstuk wat daarna komt, worden de resultaten beschreven. Deze zullen in hoofdstuk 5 worden gerelateerd aan de literatuur die is besproken. Hierna volgen de conclusie en aanbevelingen van dit onderzoek.

2. Literatuurstudie en theoretisch kader

In dit hoofdstuk zal worden beschreven hoe er tegen de potentiële doelgroep senioren aan wordt gekeken en hoe dit vorm krijgt in de maatschappij. Dit hoofdstuk start bij de beschrijving van discoursen, daarna volgen de discoursen over ouder worden. Deze discoursen zullen worden gerelateerd aan sport. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een onderzoek naar het motiveren en bereiken van senioren.

2.1. Discourse

Het doel van dit onderzoek was om te achterhalen welke denkbeelden er heersen onder bestuurders en sleutelfiguren binnen sportverenigingen met betrekking tot sport- en beweegaanbod voor ouderen. Met gebruik van een discourse raamwerk beschrijf ik wat de heersende discoursen zijn gezien het subject ouderen in de maatschappij. Omdat discourse een complex begrip is en is gevormd door vele onderzoekers door de jaren heen, zal ik dit begrip in de volgende paragraaf behandelen middels de theorie van de Franse filosoof Michael Foucault.

Foucault heeft de basis gelegd voor het begrip discourse, maar ondanks deze basis kent dit begrip geen eenduidige grenzen waardoor het lastig is precies te duiden wat het begrip discourse is (Mills, 1997). Lister et al. (2009) beschrijven discoursen aan de hand van Foucault. Volgens hen kunnen discoursen beschreven worden als systemen van onze taal, zoals gesprekken, theorieën, argumenten en beschrijvingen. Dit zouden bijvoorbeeld systemen kunnen zijn die gaan over hoe in de sport onderscheid wordt gemaakt in seniorenteams en juniorenteams aan de hand van leeftijd. Maar ook ideeën dat ouderen beperkingen met zich mee brengen en niet binnen een verenging horen, passen hierbij. Deze systemen kunnen ook een gesprek tussen mensen waarin bepaalde uitingen worden gedaan. Mills (1997) stelt dat deze systemen niet een onsamenhangende collectie van uitspraken zijn, maar dat het groepen van uitingen of zinnen zijn die passen in een bepaalde sociale context. De sociale context is de sociale omgeving waarin deze groepen van uitingen of zinnen betekenis krijgen en waarin de betekenis tot stand wordt gehouden. Een voorbeeld hiervan is dat een vrouw met maat 38 te dik wordt bevonden in de modellenwereld, maar een normaal figuur heeft, gekeken naar de gemiddelde maat van vrouwen in de samenleving. In beide sociale contexten gaan deze aannames gepaard met bepaalde uitingen. De context waar men zich in bevindt leidt dus tot bepaalde uitingen en per context kunnen die uitingen van elkaar verschillen. Doordat deze uitingen lange tijd worden herhaald zullen deze elkaar ook in stand houden. Discoursen ontstaan dus door interactie tussen mensen in bepaalde contexten, waarbij discoursen tot stand komen, worden uitgedaagd en worden versterkt door de regelmatige verspreiding van dezelfde ideeën, via media, autoriteiten en burgers (Mills, 1997). Door bijvoorbeeld te zeggen dat ouderen niet binnen een sportvereniging horen, zullen mensen inclusief ouderen hier ook op een bepaalde manier over gaan denken en hier naar handelen. Hierdoor kunnen uitingen algemene opvattingen worden die als vanzelfsprekend of als waarheid worden gezien zonder dat men zich bewust is van de aannames die hierachter liggen.

Discoursen bepalen wat wij zien als waarheid en realiteit waardoor groepen van uitingen betekenis krijgen (Thomas et al., 2014). Volgens Foucault staan deze ideeën niet op zichzelf, maar zijn ze verbonden aan sociale gedragingen en institutionele macht (Mills, 1997). Het is bijvoorbeeld niet verboden om midden in een winkelstraat op de grond te gaan zitten, maar sociale constructies bepalen dat dit niet normaal wordt gevonden. Daarnaast zorgt institutionele macht ervoor dat men niet over het voetpad mag fietsen, wanneer je dit namelijk wel doet krijg je mogelijk een boete. Om dit risico niet te nemen en te doen wat normaal is, fiets je op het fietspad en niet ergens anders. Dit soort aannames zijn ook terug te zien in discoursen over jong en oud. De discoursen van jong en oud staan met elkaar in verband, omdat wanneer men iets over jong zegt men ook oud classificeert. Het

is bijvoorbeeld vanzelfsprekend dat jonge mensen in het ov opstaan voor oudere mensen als er niet voldoende plek is. Wanneer jonge mensen niet mee gaan in deze discourse en blijven zitten, wordt er vaak door andere mensen op gewezen dat ze zich niet aan de heersende discourse houden en dus niet de normale handeling uitvoeren. Deze discourses gaan uit van aannames over ouderen en jongeren. Echter, soms lijken heersende discourses steeds meer naar de achtergrond te verdwijnen waardoor er andere discourses de overhand nemen en als normaal worden gezien. Het lijkt er daardoor op dat discourses niet alleen context gebonden zijn, maar ook tijdsgebonden. Discourses zijn dus voortdurend in verandering.

Niet alleen de context en tijd zijn belangrijk bij de vorming van discourses. Volgens Foucault zijn kennis, macht en waarheid belangrijke begrippen bij de vorming van discourses (Mills, 1997). Discourses zorgen voor de productie van iets anders, zoals uitspraken, concepten of effecten en krijgen invloed door de kennis, macht en/of waarheid die hier aan verbonden wordt. Wanneer bijvoorbeeld de directeur van de GGZ een aanname heeft over dat ouderen meer zouden moeten sporten en bewegen zullen mensen zich hier eerder aan conformeren dan wanneer een burger zonder deze positie en kennis dit zegt. Uiteindelijk kunnen uitingen als vanzelfsprekend en normaal worden gezien zonder dat men zich daar bewust van is (Mills, 1997). Discourses kunnen dus worden gezien als een proces waarbij onderwerpen worden gevormd tot gegeven (Mills, 1997). Wanneer deze uitingen als normaal worden gezien worden dit de heersende of dominante discourse genoemd. Deze heersende discourse wordt als vanzelfsprekend geaccepteerd door de samenleving en personen, wat kan leiden tot het bewust of onbewust volgen van deze vanzelfsprekendheden (Dionigi, 2005). Dit komt doordat men de aannames die achter deze discourses ten grondslag liggen als normaal ervaart, waardoor men mee gaat in de stroom in plaats van dit ter discussie te stellen. De dominante discourses die vanzelfsprekend zijn, zullen dus beïnvloeden hoe wij denken, wie wij zijn en hoe wij doen. Betekenissen zullen door individuen zo worden geconstrueerd zodat ze binnen de heersende discourse passen. Hierdoor worden deze betekenissen logisch en aannemelijk (Notte, 2012). Bijvoorbeeld ouderen zouden moeten sporten, uitgaande van dat dit goed is voor de kwaliteit van leven. Maar omdat ze niet als normaal worden gezien, kunnen ze alleen aangepast sporten (Coakley & Pike, 2009). Ook wanneer men het heeft over oud en jong spelen deze vanzelfsprekendheden. Wanneer men het over oud heeft, worden hier namelijk andere stereotyperingen aan verbonden zoals niet flexibel, uit vorm zijn, bestand tegen verandering, in bezit van verouderde kennis etc. (Coakley & Pike, 2009). Terwijl wanneer men het over jong heeft worden hier stereotyperingen aan verbonden zoals, actief, energiek, ondernemend, etc. Deze aannames zorgen er voor dat ouderen worden buitengesloten of minder toegang hebben (tot sport) (Coakley & Pike, 2009).

Toch worden de verschillende discourses en sociale gedragingen rond bepaalde thema's en specifieke contexten continu bevraagd via waarheid en autoriteit (Mills, 1997). Bijvoorbeeld het beeld dat is ontstaan over ouderen en sport bepaalt de sociale constructie waarbij ouderen over het algemeen niet mee doen aan sport. Deze sociale constructie is gebaseerd op senioren minder vermogen hebben dan jongere mensen (Coakley & Pike, 2009). Op dit moment wordt deze constructie bevraagd door autoriteiten zoals gemeenten en de landelijke overheid die vinden dat ouderen (in competitieverband) moeten kunnen sporten, omdat dit gezond is. De organisaties sturen hierdoor bewust of onbewust in het bestaan van de heersende discourses. Door het ontstaan van deze heersende discourses en bijbehorende sociale constructies kunnen mensen hieraan macht ontlenen. Deze sociale constructies bepaalden ooit bijvoorbeeld dat vrouwen minder recht hadden om te stemmen dan mannen.

Uit Foucault's analyse van macht volgt dat macht is verspreid in sociale relaties en dat macht via discourses zorgt voor mogelijke vormen van gedrag maar ook voor beperking van gedrag (Mills, 1997). Alloctonen kunnen bijvoorbeeld beperkt worden in hun gedrag, doordat de heersende discourse is dat zij minderwaardig zijn. Als individuen een achterban creëren met betrekking tot

uitingen hebben ze de mogelijkheid om zich te verzetten tegen dominante discoursen in de samenleving (Dionigi, 2006). Belangrijk hierbij is dat de macht van discoursen overal is en niet kan worden gezien als uitsluitend top-down en onderdrukkend (Dionigi, 2006). Wanneer discoursen en sociale gedragingen worden bevraagd kan dit leiden tot een machtsstrijd tussen mensen met verschillende aannames. Bijvoorbeeld wanneer donker getinte mensen als minderwaardig werden/worden behandeld, zijn er mensen die het hier niet mee eens zijn en tegen deze sociale gedragingen in gaan. Kennis ontstaat door zo'n machtsstrijd, namelijk door machtsstrijd komt er aandacht voor het vanzelfsprekende onderwerp waardoor kennis kan worden vergaard over het onderwerp en men zich er bewust van wordt dat er meer kennis over moet komen. Deze relatie tussen de productie van kennis en machtsrelaties beschrijft Foucault als 'power/ knowledge' (Mills, 1997). Uitgaande van Foucault, overlappen macht en kennis op zo'n manier dat alle kennis die we hebben het effect of het resultaat is van machtsstrijd (Mills, 1997). Macht en kennis worden dus samengesteld en overgebracht door discoursen.

Deze basis van discoursen is belangrijk voor dit onderzoek. Volgens Mills (1997) is het cruciaal dat wetenschappers bij het beschrijven van een discourse de context aan geven waar deze wordt gebruikt/is ontstaan, de consequenties die het heeft en welke betekenissen zijn ontstaan. Het gaat er namelijk niet alleen om welke discourse waarheid is of een goede representatie van de realiteit is, maar het gaat om welke mechanismen er voor zorgen dat het dominant of vanzelfsprekend wordt. Daarom zal ik in het vervolg van dit hoofdstuk discoursen beschrijven die rond ouder worden bestaan, zodat hoofdstuk 4 in een passende context kan worden begrepen. Daarnaast staat in dit onderzoek het achterhalen van sociale constructies, waardoor het handelen, denken en zijn van mensen wordt bepaald, centraal.

2.2. Ouder worden

Discoursen die in dit onderzoek een grote rol spelen betreffen het subject ouder worden. Er zijn verschillende wetenschappers die onderzoek hebben gedaan naar de discoursen rond ouder worden. In deze paragraaf zal ik de discoursen rond ouder worden beschrijven aan de hand van verschillende onderzoeken.

Zoals hiervoor beschreven ontwikkelen verschillende leeftijdsgroepen identiteit en macht in relatie tot andere groepen door het ontstaan en creëren van discoursen. Deze discoursen ontstaan doordat uitingen en opvattingen als vanzelfsprekend en normaal worden aangenomen (Calasanti, 2005). Volgens Calasanti (2005) is onze samenleving georganiseerd rond de discourse van leeftijd, waarbij het oudere lichaam vaak in een negatieve sociale en biologische context wordt gezien. De discourse met betrekking tot lichaamseigenschappen van ouderdom, zoals rimpels en grijze haren, zorgt ervoor dat mensen worden gekenmerkt als oud en daardoor kunnen worden uitgesloten. Calasanti (2005) beschrijft dat dit soort stereotyperingen en vooroordelen die gepaard gaan met in- en uitsluitingsgedrag worden gezien als leeftijdsdiscriminatie. Ze noemt twee thema's die leeftijdsdiscriminatie en de status van oudere mensen beïnvloeden. Ten eerste wordt gezond zijn vergeleken met goed, er vanuit gaande dat gezond zijn direct duidelijk is en dat mensen dit aspect van hun eigen leven in de hand kunnen houden. In het vervolg wordt dit de gezondheidsdiscourse genoemd. Deze gezondheidsdiscourse kan worden gezien in de context van het neoliberalisme. Volgens Pike (2011) is in deze context sociale orde afhankelijk van individuele verantwoordelijkheid: overheden dereguleren, sociale programma's verdwijnen en/of worden geprivatiseerd en sociale problemen moeten worden opgelost door individuen en private organisaties. Hierbij zijn ouderen verantwoordelijk voor hun eigen behoefte terwijl ze tegelijkertijd de welzijnsservices niet mogen belasten (Pike, 2011). Ten tweede wordt oud vergeleken met ziekte en verval, dit wordt in het vervolg de vervaldiscourse genoemd (Calasanti, 2005). Hieruit kan worden opgemaakt dat jeugd als norm en dus als gezond wordt gezien (Thomas et al., 2014). Dit zou kunnen komen doordat in onze Westerse samenleving de discourse van het uiterlijk steeds bepalender wordt. Het was voor dit onderzoek van belang of deze beelden ook zo bij sportvereniging heersen, dit kan namelijk invloed hebben op hoe

tegen bepaalde groepen binnen de sportvereniging wordt aangekeken.

De discoursen die nu beschreven zijn, zijn: de leeftijdsdiscours, de discourse rond uiterlijk, de gezondheidsdiscourse en de vervaldiscourse. Deze discoursen focussen zich op het subject ouder worden. Waarbij de macht van deze discoursen rond ouder worden zorgen voor een negatieve constructie aan de hand van leeftijd en veranderingen van het lichaam. Waarbij de macht van deze discoursen van ouder worden geconstrueerd aan de hand van leeftijd en veranderingen van het lichaam. Deze macht zorgt voor vanzelfsprekendheid van de anti-aging discourse, waarbij mensen zullen proberen te vermijden dat ze worden geïdentificeerd als oud (Calasanti, 2005). Dit komt door onze cultuur waarin negatieve macht van deze discoursen rond ouderdom heersend zijn, hierdoor gaat de anti-aging discourse een rol spelen in hoe het lichaam er uit ziet, hoe mensen hun lichaam zien en hoe zij gezien worden. Door de macht van deze anti-aging discourse leggen mensen volgens Calasanti (2005) zichzelf druk op, omdat ze het proces van ouder worden proberen te vermijden. Dit kan gepaard gaan met het verliezen van zelfvertrouwen doordat ze ouder worden en daardoor niet meer aan de norm voldoen (Calasanti, 2005). Dus door de weerstand tegen het ouder worden dienen ouderen hun ouder wordende lichaam, volgens de anti-aging discourse, te verbergen, zodat de tekenen van het ouder worden, worden voorkomen, geminimaliseerd en hersteld (Thomas et al., 2014). De eerder beschreven gezondheidsdiscourse is zowel een subdiscourse van deze anti-aging discourse als van de vervaldiscourse. Volgens de gezondheidsdiscourse zijn ouderen zelf verantwoordelijk voor hun eigen gezondheid. De gezondheidsdiscours als onderdeel van de anti-aging discourse neemt aan dat ouderdom kan worden vermeden door gezond te leven. Het verschil met de anti-aging discourse is dat discourse er vanuit gaat dat ouderdom op alle mogelijke manieren moeten worden vermeden en dus niet alleen op de gezonde manier. De gezondheidsdiscourse als onderdeel van de vervaldiscourse neemt aan dat ouderen hun eigen verantwoordelijkheid voor een gezond leven niet kunnen nemen, omdat ze toch oud worden. Het was belangrijk om te achterhalen of dit soort aannames ook onder bestuurders en sleutelfiguren van sportverenigingen heersen, want dit kan wellicht helpen verklaren hoe de inbedding van senioren binnen de sportvereniging vorm krijgt.

Niet alleen Calasanti (2005) heeft onderzoek gedaan naar discoursen rond ouder worden, ook Dionigi (2006) heeft onderzoek gedaan naar discoursen rond ouder worden. Dionigi (2006) stelt dat er veel contrasterende inzichten en stereotyperingen bestaan in de westerse cultuur over ouder worden en fysieke activiteit van ouderen. Ook zij verwijst naar de vervaldiscourse, de anti-aging discourse en de gezondheidsdiscourse als onderdeel van deze twee. Volgens haar wordt ouder worden bij de gezondheidsdiscourse als onderdeel van de vervaldiscourse gezien als een medisch en sociaal probleem, omdat het lichaam uiteindelijk toch ouder zal worden en in verval zal komen. Hierbij wordt een zwakke minderheid van oude mensen, die een medische en sociaal probleem zijn, gebruikt om de hele populatie van oudere mensen te typeren als zwak. De lichamen van mensen worden niet gekenmerkt of ervaren als oud in een universele manier, maar de perceptie verschilt per geslacht, ras, etniciteit, klasse en seksuele geaardheid. Vrouwen worden bijvoorbeeld eerder als oud gezien dan mannen (Dionigi, 2009). Dit komt door sociale constructies die zijn verbonden aan geslacht. Vrouwen worden namelijk vaak gezien in niveaus van aantrekkelijkheid. Door de dominante discoursen die heersen gaat men er vanuit dat hoe ouder vrouwen worden hoe minder aantrekkelijk ze zijn. De heersende discoursen die bij mannen dominant zijn focussen zich op wijsheid en ervaring. Hierbij wordt van uitgegaan dat hoe ouder mannen worden hoe wijzer zij zijn en hoe meer ervaren ze hebben (Thomas et al., 2014). Bij de vervaldiscourse horen bepaalde vrijetijdsbestedingen die ouderen doen, zoals bridge, bingo en tuinieren (Dionigi, 2006). Het kenmerk van deze activiteiten is dat ze worden gezien als minder belastend. Door deze huidige sociale constructie van leeftijd wordt een hoge leeftijd geassocieerd met iets dat onwenselijk is en iets dat genegeerd of vermeden moet worden (Dionigi, 2006).

Dionigi (2006) beschrijft ook de anti-aging discourse. Deze discourse is gerelateerd aan gerontologie, gezondheidszorg, het bevorderen van de lichaamsbeweging, waarbij ouder worden uitgesteld kan worden en niet laat zien dat je ouder wordt. Volgens Dionigi (2006) is tegenwoordig het dominante idee dat ouderen mensen preventieve maatregelen zouden moeten nemen om lichamelijk actief, gezond en zolang mogelijk onafhankelijk te blijven. De aannames hier achter richten zich op de verbetering van de kwaliteit van leven van senioren, waardoor er minder kosten worden gemaakt. De sociale constructie wordt nu meer geconstrueerd rond het tegen gaan van 'zwaktes', waarbij ouderdom moeten en kan worden uitgesteld. Deze trend weerspiegelt een groeiende nadruk op fysieke activiteit, vrij tijd en sport, wat gekoppeld kan worden aan de gezondheidsdiscourse. Hierbij wil men de fysieke, sociale en psychologische gezondheid van oudere mensen onderhouden, zich verzetten tegen het ouder wordende lichaam van ouderen, ouderdom uitstellen en de gezondheidskosten verminderen in verband met de vergrijzing (Dionigi, 2006). Deze discourse wordt verbonden aan het vieren van het latere leven als een periode van genot, goede gezondheid, onafhankelijkheid, vitaliteit, verkennen, uitdagingen, productiviteit, creativiteit, groei en ontwikkeling. De angst om ouder te worden proberen mensen tegen te gegaan door uiterlijke kenmerken van ouderdom te wissen met de hulp van de anti-verouderingsindustrie (Calasanti, 2005; Thomas et al., 2014). Dit sluit aan bij de anti-aging discourse waarbij ouderdom op elke manier moet worden voorkomen. Hierdoor wordt de macht van de anti-aging discourse duidelijk.

Door de anti-aging discourse zijn er steeds meer oudere mensen die de negatieve stereotypingen over ouderdom uitdagen (Calasanti, 2005). Maar daarnaast kan deze discourse ook zorgen dat senioren gedwongen worden om hun ouder wordende lichaam te verbergen. De anti-aging discourse zorgt daardoor voor een spanningsveld tussen wat belangrijk is voor het lichaam en wat het gedrag met betrekking tot gezondheid is (Dionigi, 2006). Volgens Calasanti (2005) bestaat er dus een verschil tussen het proberen om gezond te blijven (gezondheidsdiscourse) en het proberen om niet oud te worden (anti-aging discourse). Waarbij gezond ook te maken heeft met de kwaliteit van leven terwijl proberen om niet oud te worden niet per definitie met de kwaliteit van leven te maken heeft. Volgens de gezondheidsdiscourse als subdiscourse van de anti-aging discourse moet men eigen verantwoordelijkheid nemen voor de hun gezondheid, terwijl volgens de anti-aging discourse ouder worden op alle mogelijke manier uitgesteld kan/moet worden. Sportverenigingen bestaan ook uit mensen die deel uitmaken van de maatschappelijk en dus hebben zij ook met deze discoursen te maken. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan dat kritisch kijkt naar hoe deze discoursen en misschien ook andere discoursen gebruikt worden in sportverenigingen. Dit is wel belangrijk, omdat sportverenigingen plekken zijn waar senioren hun actieve leefstijl kunnen verwezenlijken, terwijl dit op moment niet als vanzelfsprekend wordt gezien. Sportverenigingen kunnen hier ook profijt van hebben zoals beschreven in hoofdstuk 1.

Uit de bovenstaande onderzoeken van Calasanti (2005) en Dionigi (2006) kan worden opgemaakt dat er verschillende discoursen heersen met betrekking tot ouder worden, waarbij de negatieve discoursen rond ouder worden de overhand hebben. Volgens de vervaldiscourse kan ouderdom niet voorkomen worden, omdat men uiteindelijk toch oud wordt. Maar in de loop van de tijd is een anti-aging discourse ontstaan over het succesvol ouder worden. Succesvol ouder worden kan begrepen worden als deel van een gezondheidsdiscourse die steeds meer nadruk legt op individuen die hun eigen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen gezondheid, leefstijl en welzijn (van der Heijden, Schalk & van Veldhoven, 2008). De aanname dat oudere mensen zouden moeten mee gaan in anti-aging discourse is een dominant beeld geworden door de lokale, nationale en internationale politieke agenda's (Pike, 2011). In dit onderzoek staat centraal wat de aannames en heersende discoursen zijn bij sportverenigingen omdat dit invloed kan hebben op hoe ouderen worden gezien, hoe sport- en beweegactiviteiten voor ouderen worden georganiseerd en hoe ouderen worden ingebed.

Echter door de ontwikkeling van de anti-aging discourse en het bestaan van de vervaldiscourse ontstaat er een tweestrijd tussen deze discoursen. Calasanti (2005) stelt dat het bestrijden van ouder

worden een illusie is. De anti-ouderdom industrie verkondigt het idee dat het punt waarop lichamen gezien wordt als oud uitgesteld kan worden. Maar uiteindelijk zal het lichaam alsnog worden uitgesloten stelt de vervaldiscourse, omdat er fysieke en economische grenzen vastzitten aan de mate waarin ouder worden verborgen kan worden (Thomas et al., 2014; Calasanti, 2005). De anti-aging discourse probeert de werkelijkheid te ontkennen en legt daarom druk op mensen, omdat uitgaande van de vervaldiscourse iedereen oud wordt en uiteindelijk meer afhankelijk en minder gezond wordt (Thomas et al., 2014). Vanuit dit standpunt is de druk om het eigen lichaam te disciplineren een tweesnijdend zwaard. Het laat ouderdom en de houding ten opzichte van ouderen niet verdwijnen, maar vraagt mensen om steeds meer geld, tijd en moeite te steken om niet oud te worden. Omdat het lichaam uiteindelijk toch oud wordt, zijn deze acties tevergeefs en verhoogt het zowel de last om actief te zijn als het schuldgevoel voor het lichaam dat we hebben (Calasanti, 2005).

Om het probleem van het tweesnijdend zwaard te verhelpen, maak ik gebruik van het onderscheid dat Laslett maakt in leeftijdsfasen. Jyrkämä (2003) beschrijft de theorie van Laslett. Zij benoemt de eerste, tweede, derde en vierde leeftijd die Laslett omschrijft (Jyrkämä, 2003). De eerste leeftijd beschrijft Laslett als de jeugd en de twee leeftijd is de fase van volwassenen waarbij individuen meer verantwoordelijkheid krijgen (Jyrkämä, 2003). De derde en vierde leeftijd zijn van belang voor dit onderzoek, omdat dezen de periode van het latere leven beschrijven. De lengte van de fases verschilt echter per persoon (Siegel, 1990). Ouderen kunnen daarom niet als homogene groep worden gezien, omdat zij zich in verschillende fasen kunnen bevinden. Hierbij verwijst de derde leeftijd naar een periode waarin individuen alle persoonlijke doelen, dromen en levensplannen proberen te vervullen die zij nog hebben. De derde leeftijd start over het algemeen wanneer individuen met pensioen gaan of stoppen met familieplichtingen, zoals het onderhouden van de kinderen. Individuen hebben in deze fase geen verantwoordelijkheden of verplichtingen. Vanzelfsprekend eist dit een bepaalde mate van rijkdom en gezondheid, maar vooral ook een goede houding en een sterke geest om goede keuzes te kunnen maken (Jyrkämä, 2003). Jyrkämä (2003) beschrijft dat de vierde leeftijd bijna hetzelfde is als hoe ouderdom begrepen wordt op een traditionele manier. Deze traditionele manier kenmerkt ouderdom door ziekte, onvermogen, afhankelijkheid, verval, zwakte en de dreiging van de dood (Dionigi, 2006). Aan de hand van hoe Laslett de concepten derde en vierde leeftijd beschrijft kan worden opgemaakt dat derde leeftijd kan worden gekoppeld aan de anti-aging discourse en de vierde leeftijd kan gekoppeld worden aan een vervaldiscourse van ouder worden. Hiermee kan het probleem dat ouder worden alleen als negatief maatschappelijk probleem wordt gezien voor een deel worden ondervangen. Dit onderzoek focust op of sportverenigingen een onderscheid maken tussen derde en vierde leeftijd en hoe ze hier onderscheid in maken of kunnen maken. Daarbij moesten de discoursen die heersen bij verenigingen rond ouder worden, worden achterhaald.

In dit onderzoek kijk ik nauwkeurig naar de discursieve context waarin leeftijd wordt bepaald en de culturele voorwaarden die het uitsluiten van ouderen versterken. Deze context wordt namelijk continu geconstrueerd door de discourse over ouder worden en ouderdom die voor een groot deel wordt bepaald door de moderne geneeskunde (Tulle, 2007). Hoe sportverenigingen hier vorm aan geven komt in dit verslag aan bod.

2.3. Ouder worden in sport

In deze paragraaf zal verder in worden gegaan op de invloed van de discoursen rond ouder worden in de sport en hoe deze sociale constructies invloed hebben op ouderen.

Grujter et al. (2013) stellen dat het door sport mogelijk is dat mensen gezonder ouder kunnen worden. Deze aanname behoort bij de eerder genoemde gezondheidsdiscourse als subdiscourse van de anti-aging discourse, waarbij mensen eigen verantwoordelijkheid hebben om te kiezen wat voor hun gezond is. De aanname is dat bewegen ervoor kan zorgen dat ziektes worden tegengegaan en verergering wordt voorkomen (Hopman-Rock, 2009). Volgens Grujter et al. (2013) kan sport en bewegen bijdrage tot verbetering op vier verschillende gebieden, namelijk het fysieke, mentale

(cognitieve vermogen), geestelijke (zelfvertrouwen, zelfregie, onafhankelijkheid en kwaliteit van leven) en sociale gebied (eenzaamheid) (Gruijter et al., 2013). En volgens Dionigi (2005) kan dit er voor zorgen dat in de toekomst veel oudere mensen de voorkeur geven aan fysieke actieve vrijetijdsbesteding gerelateerd aan sport, competitie, fitness, lifestyle management en lichaamsonderhoud.

Zoals in hoofdstuk 1 beschreven stimuleren gemeenten volgens de anti-aging discourse, mede door het landelijke overheidsbeleid op het gebied van preventie, sportverenigingen en andere aanbieders van sport- en beweegactiviteiten om sportaanbod voor de doelgroep senioren te organiseren (Gruijter et al., 2013). Door middel van dit sportaanbod wordt geprobeerd ouderen zolang mogelijk zelfstandig te houden en te laten deelnemen aan een gezonde samenleving (VWS, 2005). De overheid en het bedrijfsleven gebruiken hierbij de anti-aging discourse om de gezondheids- en fitnessbeweging te verantwoorden. Door het ontstaan van de anti-aging discourse, de groei van de gezondheids- en fitnessorganisaties en het ouder worden van de bevolking, zijn de mogelijkheden voor ouderen om te participeren in de sport gestegen (Dionigi, 2006). Hier kan echter een kanttekening bij worden gemaakt. Namelijk doordat overheid en het bedrijfsleven hun macht gebruiken om de gezondheids- en fitnessbeweging te ondersteunen, betekent dit ook dat ouderen worden gedisciplineerd om hier in mee te gaan. Door bijvoorbeeld te sturen richting beweegprogramma's voor ouderen. Hieruit volgt dat sportparticipatie invloed kan hebben op oudere volwassenen, omdat sportparticipatie het verouderingsproces vertraagd waardoor ze zich aansluiten bij de anti-aging discourse. Wanneer ouderen deze ontwikkeling als positief zien zorgt dit voor het versterken van blijvende motivatie voor fysieke activiteiten en het afwegen van leeftijdgebonden stereotypes (Dionigi, 2006).

De vervaldiscourse die hiervoor werd omschreven is ook terug te zien in de sport. Deze discourse zorgt voor sociale constructies over ouderen die hen ervan weerhouden om te gaan sporten of te bewegen. Deze discoursen spelen mogelijk ook bij sportverenigingen en dat zou een reden kunnen zijn van het lage aantal ouderen dat niet structureel sport (bij sportverenigingen). Volgens Dionigi (2006) zou het kunnen dat ouderen fysieke activiteiten en sport vermijden doordat de negatieve stereotyperingen over ouder worden (blijven) bestaan. Op dit moment worden de vrijetijdsbesteding van oudere mensen namelijk vaak beschreven als passieve, recreatieve en/of niet competitieve bezigheden (Dionigi, 2006). Oudere mensen participeren daarom volgens bepaalde aannames die Dionigi (2006) omschrijft, alleen in sport om vrienden te maken, fit te blijven en om plezier te hebben en niet om te presteren. Ideeën rond de mainstream prestatiesport worden vooral geassocieerd met symbolen van jeugd, concurrentievermogen en het atletisch vermogen. Ouderen waren/zijn hier niet geschikt voor, omdat dit volgens de discourse te gevaarlijk is en te veel druk legt op het ouder wordende lichaam. De discourse rond prestatiesport gaat namelijk uit van extreem intense inspanningen en concurrentie, terwijl de discourse over ouder worden vaak wordt gekoppeld aan ideeën van sportparticipatie als passief, recreatief en/of van niet competitieve aard. De discoursen over prestatiesport worden gekoppeld aan discoursen van de jeugd, vermogen, agressie, kracht en onafhankelijkheid. Hierdoor passen ouderen niet goed binnen dit beeld (Dionigi, 2005). Dit leidt er toe dat ondanks dat fysieke ouderdom niet wenselijk is in de huidige westerse maatschappij en ouderen weinig deelnemen aan sport. De voordelen van fysieke activiteit en maatschappelijke betrokkenheid wegen daardoor niet op tegen de druk om ouder worden te ontkennen (Dionigi, 2006).

Van Putten (2008) en Woudstra (2009) zijn twee andere wetenschappers die onderzoek hebben gedaan naar ouderen en sport. Beide onderzoeken hebben zich gefocust op de betekenis die ouderen geven aan sportactiviteiten in verband met de discoursen rond het subject ouder worden. Hierbij hebben beiden onderzoek gedaan naar de doelgroep ouderen. Van Putten (2008) concludeerde dat de betekenissen die de ouderen construeren over ouder worden en over fysieke activiteit verschillen van heersende maatschappelijke betekenissen ten aanzien van ouder worden en

fysieke activiteit. De manier van betekenisgeving heeft volgens van Putten (2008) grote invloed op deelname aan sportactiviteiten. Uit dit onderzoek blijkt dat ouderen voornamelijk negatieve betekenissen construeren van leeftijdsgenoten die niet deelnemen aan fysiek activiteiten en zij construeren voornamelijk positieve betekenissen van zichzelf en leeftijdsgenoten die wel deelnemen aan fysieke activiteiten. Volgens Woudstra (2009) kennen sportende ouderen meerdere betekenissen toe aan de deelname aan sportactiviteiten. Ouderen zien sportactiviteiten als middel om hun geestelijk en lichamelijke gezondheid zowel curatief als preventief te bevorderen en trachten hiermee de lichamelijke veroudering tegen te gaan. Daarbij kan sport worden gezien als (indirect) middel om het verouderingsproces te bestrijden. Daarnaast ervaren ouderen sportactiviteiten als belangrijk kanaal om sociaal kapitaal te vergaren. Daarentegen associëren de niet sportende ouderen sportactiviteiten met intensieve lichamelijke inspanning, doelgericht trainen en competitie. Zij vinden sport meer geschikt voor jongeren dan ouderen, omdat zij zichzelf hier niet meer fysiek toe in staat achten en het als schadelijk voor de gezondheid wordt gezien. Ook verbinden ze sportdeelname niet aan gezelligheid (Woudstra, 2009).

Toch kunnen ouderen het bereiken van individuele doelen en competitie in sport ook belangrijk vinden (Dionigi, 2006). Sport voor ouderen zou daarom ook rond competitie kunnen worden georganiseerd en niet alleen rond het sociale en recreatieve (Dionigi, 2005). Volgens Dionigi (2006) spelen bij prestatiesport voor ouderen plezier, vriendschap en fitheid een mogelijke rol. Prestatiesport georganiseerd voor ouderen zorgt er voor dat ouderen mensen kunnen concurreren tegen anderen met dezelfde leeftijd als individu of als team. Dit leidt er toe dat de vervaldiscourse ook door deze vorm van sport in stand wordt gehouden. Dat komt doordat ouderen het alleen op nemen tegen anderen met dezelfde leeftijd, waarbij het lijkt dat ouderen over minder vermogen beschikken (Dionigi, 2006). Daarom moeten er volgens Dionigi (2005) diverse vrijetijdsbestedingen worden aangeboden aan ouderen, zodat zowel traditionele passieve bezigheden kunnen worden gedaan als moderne bezigheden. Deze trend biedt ook uitdagingen voor de herbeoordeling van de verwachtingen en mogelijkheden van de opeenvolgende generaties ouderen. Via sport zouden de heersende discoursen rond ouder worden dus kunnen worden uitgedaagd.

Ondanks deze onderzoeken zijn er op dit moment nog weinig onderzoeken gedaan naar de sportvereniging als organisatie waar ouderen sport- en beweegactiviteiten kunnen beoefenen. Hierbij zijn niet alleen de wensen en behoeften van de doelgroep belangrijk, maar ook die van de organisator. Uit deze onderzoeken wordt duidelijk dat ouderen andere aannames hebben dan waar de vervaldiscourse vanuit gaat. Zij lijken zich liever aan te willen sluiten bij de aannames van de anti-aging discourse. Wel wordt duidelijk dat sportende ouderen de vervaldiscourse wel gebruiken voor het construeren van niet sportende ouderen en dat de niet sportende ouderen hier in mee gaan. Het wordt uit deze onderzoeken duidelijk wat de doelgroep ouderen wil, maar hoe kijken sportverenigingen hier zelf tegen aan? Dit is de reden van de focus van dit onderzoek op bestuurders en sleutelfiguren binnen de sportvereniging, want zonder bewust te zijn van de heersende discoursen kan de inbedding van senioren onbewust negatief beïnvloedt worden.

2.4. Bereiken en motiveren van ouderen voor sport

Het Verwey-Jonker Instituut heeft in opdracht van de gemeente Rotterdam, Dienst Sport en Recreatie een onderzoek uitgevoerd rondom de vraag wat effectieve methoden zijn om senioren te bereiken en te motiveren om deel te nemen aan sport- of beweegactiviteiten. Het doel van dit onderzoek was om bij te dragen aan het vergroten van het bereik en de motivatie van senioren tot deelname aan het sport- en beweegaanbod in Rotterdam.

In dit onderzoek nemen Gruijter et al. (2013) aan dat sport en bewegen belangrijk is voor senioren. Sport en bewegen verbetert, volgens hun, de kwaliteit van leven van senioren op fysiek, geestelijke, mentaal en sociaal gebied. Maar naast het persoonlijke belang van sporten en bewegen voor ouderen kent sporten en bewegen volgens Gruijter et al. (2013) ook een maatschappelijke kant.

Sporten en bewegen worden beschreven als een vorm van preventie die in relatie tot het gebruik van gezondheidsvoorzieningen kan leiden tot het voorkomen van ernstige gezondheidsklachten, waardoor mensen minder intensief gebruik hoeven te maken van gezondheidsvoorzieningen. Hierbij gaan ze uit van de gezondheidsdiscourse als onderdeel van de anti-aging discourse. Gruijter et al. (2013) onderscheiden twee groepen senioren bij het aanbieden van sport- en beweegactiviteiten. Aan de ene kant beschrijven zij de movers, hieronder vallen sportende senioren die de beweegnorm halen. Aan de andere kant worden de non-mover beschreven. Deze groep wordt onderverdeeld in vitale non-movers en kwetsbare non-movers. De vitale non-movers zijn veelal senioren die geen sportgeschiedenis hebben. Op deze manier valt hun gedrag als non-mover te verklaren. Ze hebben namelijk weinig kennis van lidmaatschap bij sportverenigingen en ze hebben weinig beeld bij sportbeoefening. Zij sluiten zich niet aan bij de anti-aging discourse, maar vinden andere discourses zoals de vervaldiscourse zelfsprekend. De groep kwetsbare non-mover omvat de kwetsbare senioren (Gruijter et al., 2013). 'Kwetsbaarheid is de mate waarin mensen problemen ervaren in hun gezondheidssituatie (lichamelijke en/of psychische beperkingen), materiele situatie (inkomen), en sociale situatie (bijvoorbeeld eenzaamheid, de aanwezigheid van een partner en/of familielid die ondersteuning kan bieden) (Dekker et al., 2012).

De eerder beschreven discourses hebben invloed op de non-movers. Gruijter et al. (2013) beschrijven vijf oorzaken van inactiviteit bij senioren. Ten eerste hebben senioren volgens Gruijter et al. (2013) gebrekkig kennis over het functioneren van het menselijk lichaam, over de mogelijkheden van bewegen op leeftijd, de gezondheid en gezondheidsvaardigheden, maar ook de kennis over het aanbod van beweegmogelijkheden in de buurt ontbreekt. Zij hebben, volgens Gruijter et al. (2013) dus niet genoeg kennis waardoor zij zich aansluiten bij gezondheidsdiscourse als subdiscourse van de vervaldiscourse. Daarnaast zorgt weinig ervaring met sporten of bewegen, het ontbreken van steun of voorbeelden in de eigen sociale leefomgeving, de lage sociaaleconomische status en het ontbreken van een geschikt, specifiek en aansprekend aanbod in de eigen buurt voor inactiviteit bij senioren. Er wordt vanuit gegaan dat ouderen niet geschikt zijn om mee te doen aan sport- en beweegactiviteiten. De vervaldiscourse speelt hier dus een rol. Deze oorzaken van inactiviteit bij senioren kunnen verbonden worden aan de heersende negatieve beelden rond ouder worden, waardoor ouderen niet de kans krijgen om zich aan te sluiten bij sport- en beweegactiviteiten. Hoe verenigingen inclusiviteit van ouderen bij de sportverenigingen aanpakken staat in dit onderzoek centraal.

2.5. Samengevat

Samengevat zijn er verschillende onderzoeken gedaan rond het subject ouder worden. Hieruit werd duidelijk dat verschillende discourses in onze samenleving spelen. Vooral de vervaldiscourse en anti-aging discourse spelen een belangrijke rol in hoe er gekeken wordt naar het ouder wordende lichamen. Uit de voorgaande paragrafen is gebleken dat er tot op heden weinig onderzoek is gedaan naar hoe discourses het denken en doen van mensen vorm geeft in de maatschappij. Het was daarom belangrijk om te kijken wat de invloed van deze discourses zijn op de inbedding van ouderen binnen de sportvereniging, waardoor hier rekening mee gehouden kan worden en hier op ingespeeld kan worden. Daarom zal worden nagegaan wat de aannames van bestuurders en sleutelfiguren bij sportverenigingen zijn, over sport- en beweegactiviteiten voor senioren die behoren bij deze fysieke actieve vrijetijdsbestedingen. Discourses zorgen voor sociale constructies die ouderen ervan kunnen weerhouden om te gaan sporten of te bewegen. Discourses spelen ook bij sportverenigingen en dat zou een reden kunnen zijn van het lage aantal ouderen dat niet structureel sport (bij sportverenigingen). Daarnaast was het belangrijk om te kijken of er ook nog andere discourses spelen binnen sportverenigingen. Een ander belangrijk onderwerp in dit onderzoek was het afbakenen van de doelgroep senioren zijn, omdat niet wordt beschreven wie de doelgroep senioren zijn.

3. Methode

In de volgende paragrafen beschrijf ik hoe mijn onderzoeksperspectief mijn methode richting heeft gegeven. Ook beschrijf ik de dataverzameling en data-analyse. Deze paragraaf laat ook zien hoe de selectie van respondenten eruit zag en waarom ik voor deze groep respondenten heb gekozen.

3.1 Onderzoeksperspectief

In dit onderzoek staat de kritische onderzoeksbenadering centraal, omdat ik de onderliggende discourses achter uitingen wilde achterhalen. Bij het gebruik van kritisch perspectief probeert de onderzoeker het vanzelfsprekende of normale te bevragen (Edwards & Skinner, 2009). Edwards en Skinner (2009) beschrijven dat waarheid altijd bestaat in relatie tot macht, dit heb ik eerder al in het theoretisch kader beschreven aan de hand van Foucault. Bij het kritisch perspectief is het belangrijk dat de betekenissen die worden genoemd worden onderzocht aan de hand van de constructies die bestaan door de onderliggende aannames en discourses. Het kritische perspectief gaat er vanuit dat heersende beelden kunnen veranderen, omdat de betekenis die zij geven constructies zijn die kunnen veranderen. Het doel van dit onderzoek is om data te genereren die mensen kunnen gebruiken om de situatie in kaart te brengen en op deze situatie in te spelen (Edwards & Skinner, 2009).

Discourses spelen een belangrijke rol in dit onderzoek. Zoals eerder beschreven zijn heersende discourses samenhangende uitingen in een bepaalde context die door herhaling of machtshebbers vanzelfsprekend zijn in deze context. Door de aannames die bij deze heersende discourses horen structuren mensen bewust of onbewust de werkelijkheid (Mills, 1997). In dit onderzoek worden de discourses bij sportverenigingen achterhaald met betrekking tot het sport- en beweegaanbod voor senioren. Deze discourses worden achterhaald door de aannames die achter de betekenissen die bestuurders en sleutelfiguren geven aan senioren en het sport- en beweegaanbod voor senioren naar boven te halen. De discourses die naar boven komen zullen daarna worden bekeken in de context van het theoretisch kader en de daarin beschreven discourses. Foucault wil dat er wordt gekeken naar de willekeur en het vreemde van deze discourses ondanks dat ze bij ons bekend zijn. Door deze manier van analyseren wil Foucault achterhalen wat vanzelfsprekend aanvaarde constructies zijn. Want ondanks dat discourses permanent van aard lijken te zijn, veranderen ze constant. Foucault kijkt hierbij naar de verandering in discursieve structuren en gaat in tegen de dominante manieren van denken (Mills, 1997).

3.2 De respondenten

De respondenten die in dit onderzoek ondervraagd zijn, zijn bestuurders en sleutelfiguren van sportverenigingen in Rotterdam die sportaanbod voor senioren aanbieden en sportverenigingen die plannen hebben om sportaanbod voor senioren aan te gaan bieden. De interviews zijn afgenomen bij verenigingen verspreid door Rotterdam, zodat er een goed beeld kon worden gevormd. De meeste respondenten zijn alle lange tijd bij de verenigingen betrokken en doen ook al lange tijd vrijwilligerswerk voor de vereniging. De meeste hebben verschillende functies vervuld, maar zijn nu ook betrokken bij het organiseren van sport- en beweegactiviteiten voor ouderen. Ik heb er voor gekozen om verenigingen in dit onderzoek te betrekken die al sportaanbod aanbieden of hier plannen voor hebben, omdat deze verenigingen gedachten hebben over de invulling of de mogelijke invulling van sportaanbod voor senioren. Bij deze verenigingen konden de heersende discourses die achter de betekenissen die zij geven aan het sportaanbod voor senioren worden achterhaald. Dit was van belang voor het beantwoorden van het tweede deel van mijn hoofdvraag. Ook konden deze verenigingen goed vertellen over hoe de inbedding van senioren binnen de vereniging is gegaan of van start zal gaan. Ik heb in dit onderzoek gekozen voor het bevragen van bestuurders en sleutelfiguren, omdat er vanuit wordt gegaan dat zij het meeste betrokken zijn geweest bij de

ontwikkeling en/of behoudt van sport voor senioren binnen de sportvereniging. Hierdoor werden de heersende discourses en de invloed hiervan sneller duidelijk.

De onderzoeksgroep bestond uit bestuurders of sleutelfiguren van verschillende sportverenigingen en takken van sport. De reden voor het afnemen van de interviews bij verenigingen die verschillende sport beoefenen, was dat er op deze manier mogelijk een beeld kon worden gevormd over de discourses die heersen bij verschillende sportverenigingen en hoe dit invloed heeft op de organisatie van sport voor senioren. In dit onderzoek heb ik mij gefocust op sportverenigingen verspreid in Rotterdam vanwege mijn werkzaamheden bij de organisatie Rotterdam Sportsupport. Door mijn werkzaamheden bij deze organisatie is de aanleiding van dit onderzoek ontstaan. Logischerwijs werd dit onderzoek uitgevoerd op de plaats die aanleiding heeft gegeven voor dit onderzoek. De leeftijd van de geïnterviewde respondenten was van 40 tot ongeveer 80. De verhouding was 4 vrouwen en 6 mannen.

Via Rotterdam Sportsupport heb ik toegang verkregen tot de onderzoeksgroep. Samen met een collega bij deze organisatie hebben we in overleg met vier andere collega's overlegd welke verenigingen geschikt zouden kunnen zijn voor mijn onderzoek. De criteria waren niet heel duidelijk, omdat er niet heel veel keuzes was qua verschillende sporten en gebieden. Hierna legden deze collega's contact met de verenigingen en verwezen deze door naar mij. Ook kreeg ik de contactgegevens van de mogelijke respondenten zodat ik ook zelf contact kon opnemen met deze mensen. Hieruit volgden 10 afspraken met de respondenten.

3.3 Dataverzameling

Voor het verzamelen van data heb ik verschillende methoden gebruikt. De literatuurstudie diende hierbij als basis voor het vormen van de topiclijst van de diepte interviews. Ik heb de topiclijst waar nodig aangepast tijdens de interviews. Naast deze diepte-interviews heb ik tijdens dit onderzoek ook fieldnotes gemaakt.

3.3.1 Diepte interviews

De diepte interviews waren in dit onderzoek het belangrijkste instrumenten voor het verzamelen van data. Door middel van deze interviews kon worden achterhaald wat het gedrag van en hoe betekenis werd gegeven aan de inbedding van senioren in de sportvereniging door bestuurders en sleutelfiguren binnen sportverenigingen. Aan de hand van de literatuurstudie werd de topiclijst voor de interviews opgesteld. Deze topiclijst is terug te vinden in bijlage A. Naast de topics zijn er ook voorbeeldvragen opgesteld die gesteld konden worden tijdens het interview. Het opstellen van de topics en de voorbeeldvragen betekende dat de interviews semigestructureerd waren. Als interviewer nam ik de mogelijkheid om van de topics of voorbeeldvragen af te wijken wanneer nodig, om daarna weer terug te keren naar de gewenste structuur. Ik heb gekozen om op deze manier een structuur in de interviews aan te brengen, omdat de antwoorden zodoende in alle interviews op eenzelfde soort manier verkregen zijn. Dit leidde er ook toe dat het makkelijker was om de interviews onderling te vergelijken met betrekking tot bepaalde specifieke thema's.

De interviews waren explorierend van aard en duurden minstens een uur en maximaal 1,5 uur. Van tevoren werd aan de respondenten gevraagd of de interviews opgenomen konden worden in verband met het uitwerken van de interviews. Daarnaast werd als de respondent hier om vroeg aan gegeven dat de interviews anoniem zijn. Om deze anonimiteit te waarborgen zal ik geen namen noemen van respondenten of verenigingen en geen gevoelige persoonlijke informatie verstrekken. De interviews zijn op één interview na afgenomen op de sportverenigingen zelf. Het andere interview werd afgenomen bij de respondent thuis, omdat er op het dat moment vakantie was dus de accommodatie van de vereniging niet open was. De tijdstippen en dagen verschillende per interview. De interviews werden in de meeste gevallen afgenomen in de kantine. Bij de helft van de interviews was er niemand aanwezig op het tijdstip van afname. In de andere gevallen waren er wel mensen in

de kantine. Voor dit onderzoek zijn 10 interviews afgenomen. Toen er 10 interviews waren afgenomen trad er verzadiging op met betrekking tot de onderzoeksgroep waar dit onderzoek op focust. De respondenten zeiden dezelfde dingen waardoor 10 interviews voor deze onderzoeksgroep genoeg was.

3.3.2 Fieldnotes

Naast de diepte interviews die zijn afgenomen voor het verzamelen van data heb ik ook fieldnotes gemaakt van de afgenomen interviews. In deze fieldnotes heb ik omschreven hoe de interviews zijn verlopen, hoe de sfeer was en hoe de omgeving was waar de interviews werden afgenomen. Daarnaast werd tijdens het onderzoek een notitieblok bijgehouden voor gedachtes en ideeën zodat deze niet vergeten zouden worden.

3.4 Data-analyse

Bij dit onderzoek verliepen de dataverwerking en de data-analyse op sommige momenten synchroon. Dit kwam doordat de interviews direct na afname werden uitgewerkt. Tijdens het uitwerken werden belangrijke en opvallende punten opgeschreven en werden thema's die vaak naar voren kwamen onthouden. Hierdoor werd al gedeeltelijk, zoals Boeije (2005) het omschrijft, open gecodeerd. Nadat alle interviews waren afgenomen zijn alle interviews opgenomen in het programma Nvivo. De interviews zijn hierna open gecodeerd, waardoor het begin van een codeboom ontstond. Na de eerste fase van coderen volgde het axiaal coderen (Boeije, 2005). In deze fase werden de codes verder geordend, zodat een codeboom ontstond met verschillende levels. Hierdoor verdwenen er codes, werden er nieuwe codes gevormd en werden de namen van codes veranderd. Fragmenten werden onder gebracht onder andere codes, samengevoegd onder een zelfde code of gesplitst in meerdere subcodes. Tijdens de volgende codeerfase, het selectief coderen, werd bepaald welke codes belangrijk zijn voor het beantwoorden van de hoofdvraag en welke dus terug moesten komen in het hoofdstuk resultaten. Tijdens deze fases van het coderen werden er ook nog verschillende codes samengevoegd en codenamen veranderd. Het coderen heeft uiteindelijk geleid tot de volgende thema's en bij behorende subthema's die belangrijk zijn voor het beantwoorden van de hoofdvraag: aanbod, het construeren van de senioren doelgroep, ontwikkeling van het programma en toekomstperspectief. Deze thema's zijn geanalyseerd door te interpreteren wat de respondenten hebben benoemd per omschreven thema. Daarnaast zijn er bij de thema's bijpassende citaten gezocht die ondersteunen wat er in de interviews naar voren is gekomen. In het volgende hoofdstuk worden de thema's die hier zijn benoemd verder toegelicht.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten uitgewerkt aan de hand van de analyse die is uitgevoerd op de interviews. Uit deze analyse zijn zoals eerder beschrijven verschillende thema's naar voren gekomen, die in deze sectie worden besproken. Dit zijn de thema's: aanbod, het construeren van de senioren doelgroep, sport voor senioren, ontstaan seniorensport, ontwikkeling van het programma, betrokkenheid en toekomstperspectief. De thema's die in dit hoofdstuk aan bod komen, zullen worden geïllustreerd met citaten uit de interviews. Maar eerst zal in de volgende paragraaf worden besproken hoe het aanbod van de sportverenigingen eruit ziet.

4.1 Het aanbod

Om een volledig beeld te kunnen vormen zal er in deze paragraaf een beeld worden geschetst van het aanbod dat de verenigingen bieden. Hierbij wordt gekeken naar de aansluiting op de core business van de vereniging en wat voor vorm het sport- en beweegaanbod voor senioren heeft of kan hebben.

Twee verenigingen worden in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten, namelijk de seniorenverenigingen die jeu de boules aanbieden omdat zij alleen aanbod hebben voor senioren en dus kan er niet worden gekeken naar hoe dit aanbod in de reguliere sport is opgenomen en de voetbalvereniging die nog geen expliciet beeld hebben bij wat ze zouden willen aanbieden. Er zijn vier verenigingen waarbij de sport die de core business is, ook voor ouderen is bedoeld. Dit zijn een tafeltennisvereniging, voetbal- cricketvereniging, tennisvereniging en roeivereniging. De voetbal- en cricketvereniging, de tennisvereniging en de roeivereniging willen aangepaste sporten aanbieden voor senioren of doen dit al. Dit zijn activiteiten zoals aangepast bewegen, aangepast roeien en aangepast voetballen. Drie andere verenigingen bieden niet de sport aan uit de core business, maar een andere sport die volgens hun makkelijker door ouderen te beoefenen is. Dit zijn een turnvereniging, een korfbalvereniging en een handbalverenigingen. De turnvereniging biedt dansactiviteiten en andere beweegactiviteiten aan. De korfbalvereniging biedt jeu de boules aan voor senioren en de handbalverenigingen biedt tennis, nodic walking, jeu de boules en aangepast bewegen aan. Duidelijk wordt dat de meeste verenigingen aanpassingen doen voor de doelgroep senioren in hun sportaanbod. In eerste instantie geven de meeste verenigingen aan de sport- en beweegactiviteiten voor senioren aan te willen bieden voor hun eigen leden, om de doorstroom te bevorderen. Maar één vereniging geeft aan vooral in te willen zetten op instroom van nieuwe leden en een andere vereniging probeert op beide te focussen. In de praktijk blijkt dat het niet alle verenigingen lukt om de doorstroom van huidige leden op gang te krijgen.

Nu er een beeld is geschetst van het aanbod van de verenigingen zal ik in de volgende paragrafen verder ingaan op gedachtes, ideeën en aannames van de respondenten aan de hand van de hierboven benoemde thema's. Hoe het aanbod georganiseerd is zal ook in deze thema's terug komen.

4.2 Het construeren van de senioren doelgroep

Het eerste thema is het construeren van de senioren doelgroep. De geïnterviewden gebruikten verschillende kenmerken om de doelgroep senioren te construeren. Zoals eerder is beschreven is het op dit moment niet duidelijk wie de doelgroep senioren zijn en hoe die doelgroep afgebakend en omschreven kan worden. Omdat dit onderzoek gedaan is bij sportverenigingen werd de doelgroep bepaald met van de inzichten van de bestuurders en sleutelfiguren van sportvereniging. In deze paragraaf komt niet alleen aan bod wie de doelgroep senioren volgens hen is, maar ook de kenmerken van deze groep worden besproken met betrekking tot de aannames van de respondenten. Om een volledig beeld te geven van hoe de respondenten de senioren doelgroep construeren, wordt de doelgroep beschreven aan de hand van de verschillende kenmerken.

4.2.1. Constructie van leeftijd en fysieke kracht

Eén van de kenmerken die door bijna alle respondenten wordt genoemd is het kenmerk leeftijd. Wanneer de respondenten gevraagd werd hoe zij de doelgroep zouden omschrijven benoemden ze in veel gevallen eerst een leeftijdsgrens van de doelgroep. Deze leeftijdsgrens hangt volgens de respondenten vaak samen met het moment van pensionering en begint volgens de meeste rond het 60^e levensjaar of iets daarna. In het volgende citaat baseert de voorzitter van de veteranencommissie bij een tafeltennisvereniging zich op categorieën die gebruikt worden voor competitieverdeling.

“Je bent veteraan na je 56ste jaar. ... Er zit er eentje bij die is al 87, ik ben zelf 78. Dus laat we zeggen het zijn allemaal gepensioneerden, dus 65/67.”

Echter de meeste respondenten zien leeftijd niet als scherpe afbakening van de doelgroep senioren. Zo geven verschillende respondenten aan dat de definitie van de doelgroep niet alleen leeftijdsgebonden is, maar ook sportafhankelijk. De sportpluscoördinator bij een korfbalvereniging maakt hierbij zelfs onderscheid tussen twee verschillende soorten ouderen via een leeftijdsgrens, waarbij het onderscheid afhankelijk lijkt te zijn van de sport.

“Het hangt natuurlijk van de sport af als je kijkt naar de jeu de boules dan zou je zeggen 65 is misschien wanneer je ouder begint te worden. Maar dan kan je nog steeds zeggen dat je het nog goed doet in de sport. Terwijl je bij korfbal op je 65^e al afgeschreven bent. Dus in die zin heb je twee verschillende ouderen, definities van ouderen. Bij korfbal begin een beetje oud te raken boven de 45 en jeu de boules boven de 70.”

Ook het volgende citaat laat zien dat volgens de respondenten het niet alleen maar om een scherpe leeftijdsgrens gaat, maar dat deze groep ook te kenmerken is aan de hand van dat ze minder bewegen dan andere generaties. Hierbij wordt genoemd dat de senioren bij deelname zelf vinden dat ze weinig bewegen of dat er een advies is gegeven met betrekking tot het weinig bewegen. Het lijkt er dus wel op dat senioren zich, volgens de respondenten, op één of andere manier bewust moeten zijn van de lage mate van bewegen om deel te kunnen nemen aan sport- en beweegactiviteiten. Zij moeten dus hun eigen verantwoordelijkheid nemen voor hun gezondheid, wat aansluit bij de gezondheidsdiscourse. Maar door de vervaldiscourse lijken veel senioren dit niet hun eigen verantwoordelijkheid niet te nemen.

De sportbeoefening van senioren werd door de respondenten vaak gekoppeld aan de constructies van de nodige fysieke kracht. De discourse die dus een rol speelt bij het construeren van de doelgroep senioren, is de fysieke discourse. Deze discourse is een subdiscourse van de vervaldiscourse waarbij wordt aangenomen dat men uiteindelijk toch oud wordt. De fysieke discourse sluit hierbij aan omdat de respondenten aannemen dat de fysieke kracht voornamelijk iets is wat in verval komt. Leeftijd is volgens de respondenten minder belangrijk om de doelgroep senioren te kenmerken, dan de fysieke kracht waar zij over beschikken. In het onderstaande citaat construeert een bestuurslid van een jeu de boulesvereniging de senioren doelgroep via fysieke kracht, ofwel mogelijkheden van de senioren. Hierbij wordt zelfs genoemd dat de leeftijd van deze doelgroep minder van belang is dan fysieke kracht.

“Ouderen zijn mensen boven de 70, wanneer ze minder kunnen. Maar sommige leden zijn pas oud als ze 80 zijn. Dat verschilt dus per persoon. Het heeft te maken met fysieke kracht en minder met de leeftijd.”

Dit citaat illustreert dat het verschil tussen senioren wordt verbonden aan de fysieke kracht van deze ouderen en minder aan de leeftijd van deze groep. Dit zou wellicht ook kunnen verklaren waarom de ene sport als minder geschikt werd gezien dan de andere sport, uitgaande van de constructies van

het fysiek vermogen dat de deelnemers/senioren nodig hebben bij het beoefenen van een sport. Volgens de vervaldiscourse zijn minder fysieke sporten geschikt voor ouderen.

Een verenigingscoördinator van een tennisvereniging geeft ook aan dat de groep senioren zich meer kenmerkt door de fysieke kracht, maar dat zij deze leeftijdsgrens toch benoemen. Namelijk door in te zetten op de leeftijdsgrens van de doelgroep senioren, kan de sportvereniging volgens deze respondent de doelgroep beter aanspreken. Meerdere respondenten geven aan om deze reden gebruik te maken van een leeftijdsgrens. Omdat de respondent ook een fysieke grens benoemt zou het mogelijk kunnen zijn dat wanneer mensen onder de benoemde leeftijdsgrens komen, worden bevraagd op hun fysieke mogelijkheden. Ook hier speelt de fysieke discourse een rol, omdat er wordt aangenomen dat senioren over een minder fysiek vermogen (moeten) beschikken. Senioren worden via leeftijd aangesproken, waarbij er vanuit wordt gegaan dat deze leeftijdsgrens kan worden gekoppeld aan de fysiek mogelijkheden van deze groep. Daarbij wordt er aangenomen dat de mensen die mee doen aan sport voor senioren een vergelijkbaar beweegpatroon hebben en dat niet vergelijkbaar is met jongere generaties. De respondenten geven dus aan dat de senioren een homogene groep zijn, die op een bepaalde manier te construeren is.

“Ik denk zelf dat het uiteindelijk meer te maken heeft met een fysiek. Maar om toch een bepaalde groep aan te spreken, spreken we een bepaalde groep aan in een bepaalde leeftijd. Maar in principe zou het daar ook onder kunnen liggen. Maar ik denk dat wel in dat opzicht die 60-plus hebben we daar wel ingezet.”

Uit de bovenstaande citaten blijkt dat het niet gemakkelijk is om vast te stellen wie de doelgroep senioren zijn volgens de bestuurders en sleutelfiguren van sportverenigingen. Een respondent legt uit waarom het afbakenen van de doelgroep senioren lastig is. De respondenten suggereren dat volgens hen mensen zich een andere leeftijd kunnen voelen dan wat ze daadwerkelijk zijn. Hierdoor is het moeilijk vast te stellen wanneer iemand bij een bepaalde leeftijdsgroep hoort, ofwel het is moeilijk om mensen in een hokje te stoppen. Ondanks de aanname dat zij eenzelfde beweegpatroon hebben, verschillen senioren dus wel van elkaar. Eerder leken de respondenten aan te geven dat senioren een homogene groep zijn, maar het onderstaande citaat illustreert dat er verschillende bestaan tussen senioren. Daarom is deze doelgroep lastig te omschrijven als homogeen.

“Wat dat betreft leg je gelijk ook een beetje het probleem bloot. Je hebt mensen van 28 die voelen zich 82 en je hebt mensen van 82 die voelen zich 28 bij wijze van spreken. En dat is wel iets van deze tijd. Dus het is heel moeilijk om dat in een hokje te stoppen en misschien moet je dat ook niet meer willen.”

De respondent geeft aan dat deze visie iets van de tijd is. Het begrip ‘senioren’ is dus zeer vaag. Eén senior bevestigt dit op basis van eigen ervaringen als sporter. De senior beschrijft zichzelf als onderdeel van een nieuwe generatie jonge bejaarden, waarbij hij geen leeftijd noemt. De in hoofdstuk 2 beschreven gezondheidsdiscourse als onderdeel van de anti-aging discourse is hierin terug te zien. Uit het onderstaande citaat kan worden opgemaakt dat deze senior de eigen verantwoordelijkheid neemt om te leven volgens de gezondheidsnormen.

“Ja jeetje hoe moet je dat omschrijven. Wij zijn gewoon de nieuwe generatie jonge bejaarden, de jeugdige bejaarden. Die actief willen blijven.”

De respondenten bevestigen de nieuwe kijk uit het voorgaande citaat. De volgende uiting van een oprichter van sport- en beweegactiviteiten voor senioren bij een roeivereniging illustreert dit. Deze respondent beschrijft een verandering die zich de afgelopen tijd heeft voorgedaan. Dit citaat beschrijft dat senioren andere wensen en behoeftes hebben gekregen en zich dus meer aansluiten bij de anti-aging discourse. De doelgroep senioren lijken door deze verandering een andere groep te

zijn geworden waarbij kenmerken zoals je oud of jong voelen en fysieke en mentale gezondheid belangrijker zijn dan leeftijd voor het benoemen van de doelgroep senioren die mee (kunnen) doen aan sport.

“Ik denk dat dat fenomeen van die 50-plussers van nu dat die dus gemiddeld veel meer nog sport open staan voor sport en willen bewegen dan een generatie daarvoor.”

Via de bovenstaande citaten en beschrijvingen kan worden opgemaakt dat de respondenten de senioren in eerste instantie construeren als homogene groep rond leeftijd, maar wanneer er nauwkeurig naar de uiting wordt gekeken blijkt dat senioren een heterogene groep zijn door het verschil in fysieke kracht. Door het gebruik van de fysieke discourse als subdiscourse van de vervaldiscourse, lijken de respondenten er vanuit te gaan dat senioren een andere fysieke kracht of beweegpatroon hebben dan andere generaties. Ondanks dat de senioren onderling ook verschillen, heerst de fysieke discourse. Waarbij er door veel respondenten vanuit wordt gegaan dat senioren deze fysieke kracht niet of nauwelijks zullen ontwikkelen, mede doordat de discourse rond sport en ouderen niet zo is georganiseerd. Hierbij is het niet ‘normaal’ als ouderen sporten en hier ook in willen groeien. Door mensen met een bepaalde leeftijd aan te spreken wordt volgens de respondenten een doelgroep aangesproken met een bepaalde fysiek kracht en beweegpatroon, bijvoorbeeld senioren. Naast leeftijd en fysieke kracht worden de senioren ook geconstrueerd aan de hand van differentiatie, dit zal in het volgende deel worden beschreven.

4.2.2. Definiëren van differentiatie

Niet alleen kenmerken de respondenten de doelgroep senioren via leeftijd een fysieke kracht, maar deze doelgroep wordt ook geconstrueerd aan de hand van hun niveau en affiniteit met sport. De respondenten beschreven de invulling van de sport voor senioren vooral met de woorden recreatief, geen verplichtingen en vrijheid. De oudere sporter werd daarbij gezien als minder fanatiek. Deze constructie van senioren kan verbonden worden aan de vervaldiscourse, waarbij wordt aangenomen dat het lichaam uiteindelijk oud wordt en waardoor senioren op een andere manier minder competitieve manier moeten participeren. De mate van verplichtingen wordt door een secretaris van een korfbalvereniging in het volgende citaat benoemd.

“Je hebt geen competitieverplichting. Al ga je een half jaar naar Portugal. Allemaal prima, dan kom je een half jaar wel, nou ja best. Want je betaald toch per keer.”

Gekeken naar de constructie van differentiatie tussen ouderen, zijn er respondenten die de sport- en beweegactiviteiten onderverdeelden in verschillende groepen. De sport kent hierbij verschillende aanpassingen voor de verschillende niveaus. Echter ze geven aan dat senioren vanuit het reguliere aanbod niet snel doorstromen naar het aangepast aanbod ook al bestaat het onderscheid in niveaus. De senioren zien dit als achteruitgang, zoals in onderstaande beschreven wordt door de oprichter van sport- en beweegaanbod voor senioren bij een roeivereniging. Hieruit kan worden uitgemaakt dat niet alleen de respondenten de vervaldiscourse gebruiken, maar de senioren ook.

“Voor de ouderen oude Nautilianen is het toch een beetje een teruggang als je bij de [Naam beweegprogramma] gaat roeien. Dus veel doorstroom hebben we niet dus het komt eigenlijk 90% van buiten dus nieuwe leden die daarmee komen.”

Ook de affiniteit van senioren met sport lijkt invloed te hebben op het construeren van de doelgroep senioren. De respondenten zeggen dat het niveau van ouderen met een sportverleden hoger ligt dan dat van ouderen die nooit of weinig aan sport hebben gedaan. Het volgende citaat van de voorzitter van de veteranencommissie bij een tafeltennisvereniging illustreert de reactie van de respondenten. In dit citaat wordt benoemd dat de doelgroep die wordt aangesproken vooral mensen zijn die een sportverleden hebben. Door meer respondenten wordt benoemd dat senioren die affiniteit hebben

met sport of een sportverleden hebben, gemakkelijker aansluiten bij de vereniging. Hiermee wordt de doelgroep senioren gedeeltelijk afgebakend door de aanname dat wanneer mensen een sportverleden hebben ze zich sneller zullen aansluiten bij een sportvereniging.

“Ze hebben allemaal gevoetbald, de meeste hebben gevoetbald. ... Nee dus de mensen die eigenlijk nu nog sporten komen toch uit een bepaald sportverleden.”

De affiniteit van sport bij senioren heeft volgende respondenten ook betrekking op het leerproces. Een oprichter van sport- en beweegactiviteiten voor senioren construeert senioren die weinig hebben gesport als mensen die sportvaardigheden langzaam leren. Daarbij gaan een aantal respondenten er vanuit dat senioren niet kunnen of willen leren, terwijl andere verenigingen door middel van verschillende niveaus hier proberen op in te springen en dus wel de mogelijkheid bieden.

Binnen het sportverleden van mensen kan volgens de respondenten ook onderscheid gemaakt worden tussen mannen en vrouwen. De respondenten noemen verschillende keren dat er vaak minder mannen mee doen aan de sport- of beweegactiviteiten. Dit lijkt vooral het geval te zijn wanneer er aangepaste sporten worden beoefend in gemengde groepen. Een paar respondenten geven hier een reden voor. Er wordt aangegeven dat mannen zich minder makkelijk bij een groep aansluiten, omdat zij dit niet gewend zijn. Dit past bij de gezondheidsdiscourse als onderdeel van de vervaldiscourse. Daarnaast wordt ook aangegeven dat het voor mannen wellicht ook lastiger is om te accepteren dat ze iets niet kunnen en daarvoor iets (opnieuw) moeten leren. Dit zou kunnen komen doordat de generatie seniorenmannen van nu geen sportverleden hebben, omdat ze altijd hebben gewerkt. Maar daarnaast zou het ook kunnen dat de respondenten aannemen dat de fysieke kracht van vrouwen sneller afneemt dan dat van mannen (zie hoofdstuk 2), waardoor mannen zich niet met deze groep vrouwen willen identificeren. Dit fysieke discours speelt ook hierbij een rol. Er wordt aangenomen dat vrouwen sneller minder fysieke kracht hebben dan mannen. In het volgende citaat is te zien hoe een secretaris van een handbalvereniging dit omschrijft.

“De generatie vrouwen die bij het seniorsportuurtje zijn, de vrouwen die huisvrouwen zijn geweest. Die altijd al zoekende waren overdag naar iets gezamenlijks te doen. Met zussen weet ik veel wat, met straatgenoten, dus die zijn al een beetje gewend om naar zo’n soort iets gezamenlijks te zoeken. En mannen, als ze altijd gewerkt hebben is dat veel minder. Dus die zullen die stap naar zo’n groep wel wat lastiger maken. Als ze toch iets heel iets is waar ze nog nooit geweest zijn of nog nooit gedaan hebben of wat ze niet kunnen.”

In de interviews wordt vaker gezegd dat bepaalde sporten volgens de respondenten minder geschikt zijn voor vrouwen dan voor mannen of andersom. Voetbal wordt bijvoorbeeld gezien als sport voor mannen, terwijl nordic walking meer wordt gezien als sport voor vrouwen. Dat de respondenten voetbal als sport voor mannen zien, is mogelijk afhankelijk van de cultuur van voetbal. Derks (1999) beschrijft dat voetbal een sport is die sekse en lichamelijke sterk uitdraagt. Voetbal vereist kracht, conditie en er is veelvuldig fysiek contact. Dit zijn aspecten die niet direct met vrouwen en vrouwelijkheid worden geassocieerd, waardoor de voetballerij voor een lange tijd een mannenwereld is/was. Deze sport is van oudsher populair bij mannen en zou daarom kunnen verklaren waarom de respondenten denken dat deze sport alleen mannen aanspreekt. Deze verschillen tussen mannen en vrouwen duiden nogmaals op dat senioren niet als homogene groep moeten worden gezien, omdat ze andere interesses hebben en daarbij beïnvloedt worden door de aannames die heersen rond bepaalde sporten.

Gezien het thema constructie van differentiatie lijkt het er op dat de respondenten er vanuit gaan dat senioren op recreatief niveau willen sporten en minder fanatiek zijn dan andere generaties. De respondenten sluiten zich aan bij de vervaldiscourse en de fysieke discours. Op twee verenigingen waren de sport- en beweegactiviteiten wel georganiseerd rond een bepaalde vorm van doorgroeien

en leren. Hier hebben senioren de mogelijkheid om in een hun eigen tempo en naar eigen kunnen in te stappen of door te stromen. Dit lijkt te passen bij het reguliere aanbod waarbij sporters vaak op verschillende niveaus sporter. Maar de doorstroom vanuit het reguliere aanbod lijkt lastig, omdat sporters moeten bekennen dat ze niet meer mee kunnen in het regulier aanbod. Het lijkt er op dat dit komt doordat respondenten aannames hebben over de doelgroep senioren. De doelgroep senioren krijgt betekenis doordat de respondenten onderscheid maken tussen senioren met en zonder een sportachtergrond, waarbij senioren met een sportachtergrond sneller zouden leren, een hoger niveau hebben en zich sneller aansluiten bij een sportvereniging dan senioren die geen sportachtergrond hebben. De uitingen met betrekking tot affiniteit met sport laten zien dat de doelgroep senioren door de respondenten wordt geconstrueerd als groep mensen die over het algemeen een sportverleden hebben. Ook bestaan er verschillen tussen senioren mannen en vrouwen in deelname aan sport- en beweegactiviteiten. In de volgende paragraaf zal worden beschreven hoe de respondenten met een ander kenmerk de doelgroep senioren construeren.

4.2.3. Definiëren van het sociale aspect

Het sociale aspect van het programma is een geconstrueerd kenmerk dat door de respondenten wordt genoemd als behorende bij de doelgroep senioren. Een aantal respondenten denkt dat dit aspect belangrijker is bij senioren dan bij jongeren mensen. Er wordt zelfs genoemd dat het sociale aspect zo belangrijk is dat het niet uit maakt wat de senioren voor sport doen als het programma maar een sociaal aspect kent. Deze aannames kenmerken de sociale discourse die uit de interviews naar voren kwam. Maar daarnaast blijft de fysieke discourse belangrijk, zo illustreert het onderstaande citaat.

“Vooral het sociale voor ouderen belangrijk. Het maakt verder niet heel veel uit wat ze doen. Als het ook maar niet te fysiek is.”

Een andere aanname die hoort bij de sociale discourse is dat de respondenten zeggen dat onderlinge binding van belang is. Er wordt gezegd dat de senioren een groep zijn, waarbij vragen naar de gezondheid van anderen belangrijk is en geldt als een soort sociale binding. Daarbij komen de ouderen vaak voor elkaar en wanneer ze nieuw instromen doen ze dit vaak samen. Het sociale aspect als kenmerk van de senioren doelgroep kan daarom ook worden verbonden aan de constructie van eenzaamheid van senioren. De respondenten beschrijven dat vereenzaming tegengaan vooral draait om het aangaan van binding met een bepaalde groep mensen, waarmee gedeelde interesses en/of bezigheden gevonden kunnen worden. De respondenten beschrijven het belang dat de seniorenleden worden opgevangen door de sportvereniging wanneer ze te maken hebben met moeilijkheden in hun leven. Bij bijvoorbeeld ziekte of een sterfgeval in hun naaste omgeving is het de taak van de vereniging om het contact te onderhouden met deze personen zodat zij niet vereenzamen. Het gaat in dit geval om senioren die al betrokken zijn bij de vereniging en niet om senioren die door de sport uit de eenzaamheid kunnen worden gehaald. Sport wordt dus niet gezien als redmiddel om senioren uit de eenzaamheid te halen, maar wordt gezien als middel tegen vereenzaming. Een secretaris van een handbalvereniging geeft aan de mensen op de vereniging contacten opdoen die helpen om niet te vereenzamen.

“Ik denk dat sport dingen kan voorkomen, inderdaad. Dat als mensen echt in zo’n groep zitten en ze worden gevolgd en ze hebben vrienden op gedaan binnen zo’n vereniging, dat dat het stukje eenzaamheid kan voorkomen. En andersom denk ik dat het lastiger werkt. Het is heel lastig om tegen de geïsoleerde ouderen als ze 80 zijn in eens te zeggen: ‘kom nou maar lekker jeu de boulen’.”

De respondenten construeren de doelgroep senioren aan de hand van het sociale discourse. Als het sociale aspect vorm krijgt, maakt het zelfs niet uit wat voor sport de senioren beoefenen. Hierbij is het volgens hen wel belangrijk dat de gekozen sport- en beweegactiviteiten niet te fysiek zijn, zoals al

eerder bleek. Volgens de meeste respondenten is het erg lastig om mensen die niet verbonden zijn met een sportvereniging en/of dit nooit zijn geweest te verbinden zodat ze niet eenzaam worden. Deze mening kan samenhangen met het eerder omschreven deel over sportverleden. Hierbij gingen respondent er vanuit dat de doelgroep senioren lastig te bereiken is wanneer zij geen sportverleden hebben. Wellicht geldt dit ook bij vereenzaming, want wanneer ouderen een sportachtergrond hebben zal de drempel wellicht lager liggen dan bij ouderen zonder sportachtergrond. Dit zou kunnen komen doordat deze mensen al weten waar ze mee te maken krijgen. Om echt effectief te kunnen zijn met betrekking tot vereenzaming van senioren, moet de doelgroep bereikt worden voordat ze in het door de respondenten benoemde zwarte gat vallen. Dit zwarte gat hangt volgens de respondenten veelal samen met het moment van pensionering. Aan de constructie van de senioren doelgroep tot nu toe worden door de respondenten ook geschikte sport- en beweegactiviteiten verbonden. Deze worden in de volgende paragraaf beschreven.

4.2.4. Definiëren van geschikte sport- en beweegactiviteiten

De sporten die de respondenten geschikt vinden voor senioren lijken in veel gevallen samen te hangen met de eerder genoemde aannames die zij hebben over deze doelgroep. Hierbij spelen zowel de fysieke discourse als de sociale discourse een rol. Vooral de fysieke discourse is belangrijk. Kenmerken zoals alle spieren komen aan bod, niet blessuregevoelig en je kan het tot hoge leeftijd beoefenen worden meerdere keren benoemd. Sporten die door de respondenten worden genoemd als geschikte sporten voor senioren zijn: tafeltennis, jeu de boules, tennis, badminton, bowlen, roeien en nordic walking. Sporten die volgens de respondenten minder geschikt zijn, zijn voetbal, hockey en korfbal. Deze sporten zijn minder geschikt omdat de senioren hierbij volgens de respondenten over fysiek kracht moeten beschikken en volgens hun constructie van de senioren doelgroep hebben senioren dat niet en zullen zij dit niet snel ontwikkelen. In het volgende citaat noemt de voorzitter van de veteranencommissie van een tafeltennisvereniging verschillende sporten en beargumenteert de respondent waarom tafeltennis een geschikte sport voor senioren is.

“Dan hoeven ze niet voor tafeltennis te kiezen hoor, want ze gaan badmintonnen, tennissen, bowlen, nou ja noem maar op. Maar wij vinden tafeltennis een sport waar je al je spieren bij moet gebruiken, behendigheid je hersens moet gebruiken, reactievermogen en noem maar op.”

In het volgende citaat is te zien hoe blessuregevoeligheid en het beoefenen van sport op hoge leeftijd wordt benoemd door de oprichter van sport- en beweegaanbod van een roeivereniging. De respondenten lijken niet helemaal op één lijn te zitten gezien blessuregevoelige sporten. In het onderstaande citaat wordt namelijk gezegd dat tennis een blessuregevoelige sport is. Dit is opvallend omdat andere respondenten tennis construeren als sport die niet erg blessuregevoelig is en tot hoge leeftijd beoefend kan worden. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de respondenten tennis of een andere sport in een andere context vergelijken, maar dit zou ook kunnen komen doordat senioren een heterogene groep zijn waardoor de blessuregevoeligheid per persoon verschilt.

“Er zijn natuurlijk een aantal sporten tennissen en tennis is natuurlijk wel wat meer blessuregevoelig. Maar er zijn natuurlijk een aantal sporten zoals roeien die je tot vrij hoge leeftijd kan beoefenen. Want dat er zitten erbij in zo’n boot die zij 80. Die roeien nog. Dat zijn vaak lui die vanaf de jeugd dat zij enorm ervaren roeiers. Alleen als ze dan een keer heen en weer geweest zijn krijg je ze de boot bijna niet meer uit. Van stramheid en toch roeien ze nog.”

De respondenten geven aan dat het belangrijk is om te zoeken naar de beweegvormen die passen bij de senioren. Deze beweegvormen hangen samen met de constructie van de senioren doelgroep, zoals eerder beschrijven. Daarnaast hebben de respondenten aannames over senioren die er vanuit gaan dat senioren vaak overdag willen sporten. Eén van de verenigingen omschreef de test die zij

hebben uitgevoerd met betrekking tot de mogelijke tijdstippen voor het sport- en beweegaanbod. Hierdoor werd duidelijk dat de senioren de voorkeur hadden om overdag te sporten. Een kanttekening hierbij was dat de sporters die zijn doorgestroomd vanuit het reguliere aanbod van de sportvereniging vooral op de tijdstippen willen sport en bewegen waarop ze vroeger ook hebben gesport. Nordic walking vindt bijvoorbeeld plaats op zondag omdat op deze dag vroeger ook werd gehandbald en nu wordt er naar wedstrijden gekeken.

Door de respondenten werd ook vaak het aanpassen van sport- en beweegactiviteiten genoemd, zodat deze geschikt zijn voor de doelgroep ouderen. Dit zijn vaak beweegactiviteiten die in het verlengde van de core business van de sportvereniging liggen, bijvoorbeeld aangepast roeien of een andere balsport wanneer de vereniging als core business een balsport heeft. Daarnaast zijn er twee verenigingen die een sport- en beweeguurtje hebben waarbij verschillende sport- en beweegactiviteiten worden gedaan door de senioren. Op deze manier proberen de verenigingen een lage drempel voor de ouderen te creëren zodat zij fysiek makkelijker meekunnen komen. Volgens de fysieke discourse hebben ouderen minder fysieke kracht. In de volgende uiting van de voorzitter sportplus op een voetbal- en cricketvereniging wordt verteld over de mogelijkheden van aanpassingen voor bepaalde sporten.

“Kijk voetbal kunnen we waarschijnlijk niet aanbieden, want de mensen [senioren] willen heel graag voetballen, maar haken af met name vanwege medische klachten. Dus die kunnen niet meer ‘echt’ voetballen. Cricket, je kunt een aangepast spelletje doen, want heel veel mensen vinden het echte cricketspel toch te saai. Daar zit niet genoeg beweging in. Nu kun je in de hal kun je gewoon een spelvorm van cricket verzinnen waar je heel actief voor moet zijn. Dus wat dat betreft willen mensen dat, dan zou er wel in kunnen zitten. Maar voor hetzelfde geld kan het volleybal zijn of nou noem maar op. Jeu de boules.”

Uit de bovenstaande citaten kan worden opgemaakt dat de sport- en beweegactiviteiten die de respondenten geschikt vinden voor senioren worden geconstrueerd via de fysieke discourse. De sport- en beweegactiviteiten moeten volgens de respondenten een sociale invulling krijgen, maar dit kan bij de meeste sport- en beweegactiviteiten vervuld worden. Belangrijker is de fysieke discourse, hierdoor nemen de respondenten aan dat niet alle sporten geschikt zijn. Ook dienen de activiteiten volgens de respondenten vooral overdag plaats te vinden. De sport- en beweegactiviteiten die bij het beweegpatroon van senioren passen zodat de drempel niet te hoog is. De laatste constructie van de senioren doelgroep is betrokkenheid en komt in de volgende paragraaf aan bod.

4.2.5. Percepties van betrokkenheid

Een ander kenmerk van de senioren doelgroep volgens de respondenten is hun betrokkenheid. De respondenten construeren de doelgroep ouderen aan de hand van hun vaak hoge betrokkenheid, wat vaak samengaat met het vrijwilligerswerk wat zij doen. In het volgende citaat omschrijft een vrijwilligers van een turnvereniging dat mensen boven de 60 meer betrokken zijn bij de vereniging dan jongere mensen. De sociale discourse kan worden verbonden aan de betrokkenheid van ouderen. Zij vinden namelijk het sociale aspect volgens de respondenten belangrijk en zouden het daarom ook leuk kunnen vinden om betrokken te zijn. Maar er wordt door twee respondenten ook aangegeven dat de betrokkenheid van senioren waarschijnlijk lager is op het moment dat de vereniging geen eigen kantine heeft.

“En de ouwetjes echte ouwetjes zeg ik dan maar even, dus 60 en ouder. Die zijn wel echt meer betrokken bij de club. Die komen ook naar andere activiteiten toe om te kijken.”

De respondenten hebben een verdeelde mening over de verbondenheid en betrokkenheid van senioren voor vrijwilligerswerk. Een aantal respondenten denkt dat de betrokkenheid van senioren hoger is, omdat zij vaak ook meer tijd hebben voor vrijwilligerswerk. Maar daarnaast zijn er ook

enkele respondenten die hebben ervaren dat senioren weinig tot geen vrijwilligerswerk doen. De respondenten weten hier in veel gevallen geen duidelijke verklaring voor te geven. De constructies rond ouderen en hun betrokkenheid lijken dus te verschillen per vereniging, waardoor de senioren nogmaals worden omschreven als heterogene groep. Onderzoek van Dekker & de Hart (2010) beschrijft dat ouderen vaker vrijwilligerswerk doen, maar niet in de sport, ondanks dat het vrijwilligerswerk een groter en diverser gezelschap ouderen trekt. Het lage aantal vrijwilligers in de sport zou wellicht kunnen komen door de overwegend negatieve beelden rond ouderen en sport. Het aandeel in vrijwilligerswerk bij de vereniging zou gerelateerd kunnen zijn aan de mate van hoe autonoom de seniorenafdeling is. Wanneer de senioren activiteiten zelf regelen en ze niet wordt geleid door andere zullen senioren ook voor hun eigen tak van sport bereid moeten zijn om taken te vervullen. Uit het volgende citaat kan opgemaakt worden dat wanneer senioren meer bij de vereniging betrokken zouden raken ze wellicht ook meer vrijwilligerswerk zouden doen.

“Nee dat is daar weer een moeilijke groep [senioren]. Mensen die ook vrijwilligerswerk voor de vereniging doen zijn over het algemeen ouders van kinderen.”

Duidelijk wordt dat de meningen verdeeld zijn over het construeren van de doelgroep senioren aan de hand van betrokkenheid. De doelgroep senioren kan dus niet geconstrueerd worden als homogene groep die op dezelfde manier handelen, maar moeten worden gezien als heterogene groep die nuances kent. Sommige respondenten geven aan dat ouderen meer betrokken zijn, maar niet iedereen is het hier mee eens. Het zou dus kunnen zijn dat de senioren vooral betrokken zijn bij hun eigen tak van sport, maar door vrijwilligerswerk te doen voor hun eigen sport dragen ze ook bij aan de vereniging in zijn geheel. Nu de verschillen in het construeren van de doelgroep zijn beschreven, zal het volgende belangrijke thema uit de interviews worden toegelicht.

4.3. Ontwikkeling van het programma

Een thema dat tijdens de interviews vaak naar voren kwam is de ontwikkeling van het sport- en beweegprogramma voor senioren. In dit deel zal ik beschrijven welke ideeën heersen onder de respondenten met betrekking tot de invulling van het programma voor senioren. Dit thema kent verschillende subthema's, die in dit deel worden besproken. Bij de subthema's spelen de eerder besproken constructies van de senioren doelgroep een grote rol.

4.3.1. Financiën en accommodatie

Eén van de redenen voor het ontwikkelen van senioren sport- en beweegactiviteiten die door de meeste respondenten wordt genoemd is van financiële aard en hangt veelal samen met de bezetting van de accommodatie. De respondenten geven aan financiële voordelen uit de contributies van senioren te kunnen halen. Seniorenleden maken namelijk in veel gevallen minder gebruik van wat de vereniging biedt dan andere leden, maar brengen wel contributie op. Niet alleen de contributie zorgt voor inkomsten, ook komen er inkomsten binnen via consumptie bij de bar. De respondenten geven in de interviews aan dat ze het geld van de contributie die de seniorenleden betalen willen gebruiken voor het versterken van de financiële situatie van de vereniging. Er wordt aangegeven dat het geld dat senioren opbrengen ook wordt gebruikt voor het onderhouden van de core business. Het lijkt er op dat senioren doelgroep worden gebruikt als middel en niet als doel op zich. Hierdoor wordt benadrukt dat senioren anders zijn dan andere generaties binnen de vereniging. De volgende uiting van de oud-penningmeester van een turnvereniging illustreert het financiële voordeel.

“Het voordeel is alleen dat je wat meer contributie kan binnen halen door die leden [senioren] ook te hebben. Die brengen dezelfde contributie binnen, maar die nemen niet zo heel veel af. Die gebruiken bijvoorbeeld geen toestellen, maar doordat we van hun ook contributie ontvangen kunnen we wel eerder een nieuwe toestel aanschaffen voor de wedstrijdporters. Dus die heb je wel nodig financieel eigenlijk, dat klinkt een beetje raar.”

Een andere reden om senioren te betrekken bij de sportvereniging die samenhangt met de financiën, is het gebruik van de accommodatie. De respondenten willen de sport- en beweegactiviteiten voor ouderen vooral overdag organiseren. De accommodatie staat overdag vaak leeg, de avonden en weekend zijn vaak overbezet en men heeft het idee dat senioren liever overdag sporten. Niet alleen de eigen wensen maar ook de manier hoe de respondenten senioren construeren zorgt er voor dat sport- en beweegactiviteiten voor senioren overdag worden georganiseerd. In het volgende citaat wordt door de oprichter van sport- en beweegaanbod voor senioren bij een roeivereniging samengevat hoe bepaalde knelpunten hebben gezorgd voor het ontstaan van sport- en beweegactiviteiten voor senioren.

“Je ziet knelpunten in dat al het gebruik zich richt op de zaterdagen en de zondagen en op een paar avonden. En die tent staat leeg. En ik zie het knelpunt op de rivier ontstaan van de ouderen. En ik ben zelf erg betrokken bij het actief houden van jonge ouderen. Ik geef daar trainingen in. Dus voor mij was 1 en 1 en 1 is 2. Hup wij moeten zo zo’n [Naam beweegprogramma] afdeling hebben, want die ouderen zijn er nu die fit willen blijven en bewegen.”

Een belangrijke reden voor het ontstaan van sport- en beweegactiviteiten voor senioren bij verenigingen is dus financiële zekerheid door het effectief benutten van de accommodatie. De discoursen rond de doelgroep senioren beïnvloedt hoe de doelgroep senioren bij de vereniging wordt ingezet. In de volgende paragraaf zal worden beschreven wat de invloed is van maatschappelijke ontwikkelingen op het ontstaan.

4.3.2. Maatschappelijke ontwikkelingen

Naast de financiële reden en het gebruik van de accommodatie omschrijven de respondenten ook een maatschappelijke reden. Hierbij geven de respondenten aan meer bezig te zijn met de wijk waarin ze zich bevinden en wat ze voor deze wijk kunnen betekenen. De volgende uiting laat zien wat een vrijwilligers van een voetbalvereniging hier over heeft gezegd.

“Daarbij een stukje maatschappelijke ondersteunen van de buurt waarin je woont. Dus dat is ook wel belangrijk.”

Het lijkt er op dat aan de maatschappelijke ondersteuning nog een andere reden ten grondslag ligt. Veel respondenten noemen namelijk dat de verenigingen in zwaar weer zijn komen te zitten door de maatschappelijke ontwikkelingen die zich op dit moment voor doen in onze huidige samenleving. Dit heb ik eerder in hoofdstuk 1 beschreven. Het volgende citaat kenmerkt wat de respondenten hier over hebben gezegd. Er wordt door een verenigingscoördinator van een tennisvereniging verteld dat verenigingen mee moeten gaan in de ontwikkelingen die nu spelen en dat hiervoor de krachten moeten worden gebundeld. Ook de omgeving moeten worden gebruikt om de vereniging te versterken.

“Daar hebben we onder andere sportsupport voor als sparringpartner dat de rol als vereniging aan het veranderen is. En dat je dus in dat opzicht met je tijd mee moet gaan. En dat je dus niet meer als geïsoleerd fenomeen binnen een omgeving in dit geval een wijk zit, maar dat je onderdeel bent van die wijk en dat je die er dus ook bij betreft en dat verhoogt je levensvatbaarheid op lange termijn. Anders gezegd als je niet zou doen ... En dat zou ons bewijzen van spreken ook nog kunnen overkomen, maar op het moment dat dat zo is heb je nu al wel een vangnet omdat je niet alleen maar naar je eigen ledenaantal kijkt maar je kijkt gewoon naar je omgeving. Nou de mensen die hier nu ook vanuit [Naam beweegprogramma] hier komen die kunnen dus bijvoorbeeld lid worden die zouden zo’n gat kunnen vullen. En zo ben je daar veel meer mee bezig vanuit de dynamiek vanuit de omgeving.”

De volgende respondent, de oprichter van seniorenactiviteiten bij een roeivereniging, geeft aan dat sportverenigingen meer kunnen kijken of de nieuwe generatie senioren die meer open staan voor sport en bewegen en hier tot latere leeftijd aan mee willen doen. De uiting duidt gezondheidsdiscours als subdiscourse van de anti-aging discourse. Hierdoor ontstaat er voor de sportvereniging een kans om iets met sport voor ouderen te doen en wordt het potentieel van deze doelgroep benut.

“Ik denk dat dat fenomeen van die 50-plussers van nu dat die dus gemiddeld veel meer nog sport open staan voor sport en willen bewegen dan een generatie daarvoor. Dus ik denk dat daar sportverenigingen echt naar moeten kijken. Niet van laten we nou eens iets leuks doen voor ouderen. Nee je ledenbestand wordt ouder en de oudere hoeven niet meer weg te gaan.”

Gekeken naar de uitingen die de respondenten hebben gedaan met betrekking tot de maatschappelijke ontwikkelingen, lijkt naar voren te komen dat zowel verenigingen als senioren toe zijn aan nieuwe samenwerkingen en ontwikkelingen het sportaanbod. Hiervoor kunnen verenigingen en senioren gebruik maken van elkaars krachten. Dit komt overeen met de in hoofdstuk 1 benoemde waarnemingen, de senioren doelgroep als potentieel en de maatschappelijke betrokkenheid van sportverenigingen. De gezondheidsdiscourse, ouder worden kan worden uitgesteld door gezond te leven, speelt hierbij een rol. Om invulling te kunnen geven aan de maatschappelijke ontwikkelingen, zullen de verenigingen van start moeten gaan. In de volgende paragraaf wordt de aanpak voor het opstarten van sport- en beweegactiviteiten beschreven.

4.3.3. Opstarten

De respondenten adviseren om klein te beginnen bij het opstarten. Eén respondent omschrijft dat verenigingen in het ontwikkelen van een visie groot kan denken, maar dat men in de dagelijkse praktijk klein moet beginnen. Daarnaast wordt er benoemd dat bij een tegenslag niet moet worden opgegeven.

“Ik denk dat je in je visie mag je best groot zijn. Mag je denken aan de horizon en als iedereen dat gewoon een mooie droom vindt of een mooie visie. Maar vervolgens in de dagelijkse praktijk, hoe gaan we er morgen mee aan de slag. Dat moet heel klein zijn en je moet je ook de tijd gunnen om klein te beginnen en niet bij de eerste de beste tegenslag te zeggen nou dat gaat hem niet worden.”

De respondenten zeggen dan men kleine stapjes moet nemen, omdat senioren sport om een cultuuraanpassing binnen de vereniging vraagt. Dit heeft niet alleen invloed op de reguliere sporters, maar ook op de senioren sporters. De reguliere sporters lijken niet gewend te zijn aan de senioren sporters, wat de senioren als anders construeert. En de senioren sporters moeten zich onderling met elkaar verbonden voelen en blijven voelen. Dit is, volgens de respondenten, lastig als er in één keer een grote groep binnen komt. De respondenten baseren dit op de aannames die zij hebben over de doelgroep senioren uitgaande van de sociale discourse.

Meerdere respondenten geven aan dat de groep senioren in de loop van de zal tijd groeien. Volgens de respondenten is het daarbij belangrijk om de achterban mee te krijgen, zodat sport- en beweegactiviteiten voor senioren uiteindelijk wordt opgenomen binnen de cultuur van de vereniging. Als er geen draagvlak wordt gecreëerd kan er volgens de respondenten frictie ontstaan tussen de reguliere sporters en de senioren sporters. De reguliere sporters zijn volgens hen niet gewend dat er senioren rondlopen, waardoor dit kan leiden tot frictie. Ook in dit geval nemen de respondenten aan dat de senioren anders zijn dan de reguliere leden. Het volgende citaat van de secretaris van een handbalvereniging kenmerkt wat de respondenten zeggen over draagvlak. Het belang van draagvlak wordt door de respondenten geconstrueerd aan de hand van hun visie dat er

zich verschillende groepen binnen de verenigingen bewegen, namelijk de reguliere sporters en de seniorenporters.

“Het moet ook wel binnen de vereniging uiteindelijk geaccepteerd worden. ... Kijk bij ons zijn ze dat al jaren gewend, dus niemand staat er raar van op te kijken als er weer iets ontstaat. Dat voordeel hebben we dan. Maar ik kan me voorstellen dat bij andere verenigingen dat je wel meer moeite moet doen om draagkracht daarvoor te kunnen vinden inderdaad. Dat de voetballers het ok vinden dat er een ander groepje rond loopt die iets anders doet. En dat ze elkaar ook accepteren.”

Ook de accommodatie wordt vaak genoemd als belangrijke voorwaarde bij de opstarten. Volgens de respondenten heeft het uiterlijk en de capaciteit van accommodatie een belangrijke invloed op het aanspreken van (nieuwe) leden bij de vereniging. Zij moeten zich welkom voelen bij de vereniging. Ook wanneer deze mensen op de club komen, dienen zij een aanspreekpunt te hebben waardoor ze op hun gemak gesteld kunnen worden. De sfeer van de vereniging is ook belangrijk voor senioren, uitgaande van de eerder beschreven constructies van senioren. Daarbij moet men niet vergeten om activiteiten te organiseren die bijdragen aan het samenhorigheid en het samenzijn. De vraag is echter of dit niet voor alle (nieuwe) leden geldt. Het onderstaande citaat van een bestuurslid bij een jeu de boulesvereniging laat zien dat de locatie van de accommodatie erg belangrijk is.

“De ouderenvereniging werkt samen met de voetbalvereniging op hetzelfde terrein. Sinds een tijdje zitten een aantal verenigingen op hetzelfde gemeentelijke terrein (voetbal, tennis, jeu de boules). Hierdoor maakt de vereniging meer deel uit van een geheel volgens de respondent. Eerst waren zij nog niet op het terrein en vielen ze er buiten. Nu komen er ook mensen langs lopen die dan even blijven kijken.”

Niet alleen is het volgens de respondenten van belang om rustig op te bouwen, maar ook het toetsen van verschillende mogelijkheden wordt genoemd bij de ontwikkeling van het programma. Op deze manier wordt het duidelijk waar de doelgroep behoefte aan heeft, in plaats van dat hier over wordt gespeculeerd door de initiatiefnemers binnen de vereniging. Op deze manier kunnen ook (nieuwe) constructies ontstaan van de doelgroep ouderen. Bij het subthema opstarten omschrijven de respondenten ook de kosten. Zij zeggen dat het in de beginfase belangrijk is dat er genoeg geld is om te investeringen in de ontwikkeling van het programma. Echter wordt ook genoemd dat het programma in ieder geval wel kostendekkend moet zijn en dat de financiële verhouding tussen de core business en de senioren sport niet te scheef moet komen te liggen. Hierbij wordt aan gegeven dat de sportverenigingen bij verschillende externe organisaties kan vragen om financiële ondersteuning.

In deze paragraaf worden verschillende randvoorwaarden omschreven die door de respondenten belangrijk worden geacht bij het opstarten van sport- en beweegaanbod voorsenioren. Bij het beschrijven van deze randvoorwaarden gebruikten de respondenten de constructie van ouderen als anders. Deze constructie zal waarschijnlijk ook invloed hebben op het opstarten. In de volgende paragraaf zal beschreven worden hoe de respondenten denken dat de andere doelgroep, de senioren, aan kunnen sluiten bij de vereniging.

4.3.4. Aansluiting vereniging

Het thema aansluiting vereniging is een belangrijk subthema binnen het thema ontwikkeling van het programma. Door middel van sport- en beweegactiviteiten voor senioren proberen de bestuurders en sleutelfiguren huidige leden bij de vereniging te behouden. Omdat er eerst of op dit moment geen aanbod is/was voor senioren willen ze door middel van een nieuw aanbod leden behouden. Hierbij nemen de respondenten aan dat senioren in veel gevallen de reguliere sport niet kunnen beoefenen zonder aanpassingen. De respondenten gaan dus uit van de fysieke discourse. Het behouden van

eigen leden geldt echter niet voor alle verenigingen. Er is namelijk ook een enkele vereniging die heeft aangegeven dat ze zich meer willen focussen op leden van buitenaf. Het zou kunnen dat aan deze reden andere mogelijke redenen aan ten grondslag liggen, zoals kosten opvangen en versterken van de positie van de vereniging. Het onderstaande citaat van de voorzitter sportplus bij een voetbal- en cricketvereniging kenmerkt hierin de reacties van de respondenten.

“We doen voor de oudere leden doen we eigenlijk niks. Dus er was al een idee we moeten idee voor de oudere leden gaan doen. ... maar vanwege het feit dat ik ook zag dat er heel veel mannen toch ja moesten stoppen vanwege het feit dat het lichaam het niet meer doet zal ik maar zeggen voor wat betreft voetbal.”

Tijdens de interviews kwam naar voren dat de sport- en beweegactiviteiten van de vereniging vaak los staan van de reguliere sportactiviteiten. Hierdoor ontstaat een scheiding tussen senioren en de rest van de vereniging. Hierdoor blijven en worden senioren een aparte groep binnen de vereniging. Door activiteiten te organiseren voor senioren en door middel van vrijwilligerswerk wordt geprobeerd om senioren bij de vereniging te betrekken en ze met de vereniging te verbinden. De respondenten geven wel aan dat ze het liefste hun eigen leden als eerste benaderen. Uiteindelijk willen de meeste sportverenigingen zowel leden behouden als nieuwe leden werven. Echter de meeste respondenten zeggen dat ze wel zouden willen groeien als vereniging en daarom senioren sport- en beweegactiviteiten aanbieden. Het lijkt er op dat deze reden wordt voorafgegaan door andere redenen, zoals financiën en positie van de vereniging in de maatschappij. Er wordt namelijk geredeneerd dat wanneer de vereniging groeit en meer geld binnen komt, de vereniging een stabiele positie krijgt om te concurreren waardoor nieuwe leden binnen de verenigingen komen en zij nieuwe inkomsten ontvangen. De senioren worden hier ingezet als middel om een doel te behalen en niet als doel op zich. De volgende uiting illustreert voor het grootste deel hoe de respondenten tegen sport- en beweegaanbod voor senioren aankijken.

“Dat is in die zin eigenlijk een extra aanbod waarbij je eigenlijk gewoon meer mensen zou binnen halen. Waarbij je kan proberen zeg maar die 55-plussers te bereiken en te behouden. Dat je zegt je kan blijven sporten in een soort trimclubje en waarbij je ook nog probeert om gewoon nieuwe mensen binnen te halen als nieuwe leden.”

Omdat een aantal verenigingen als wens hebben om eerst de eigen leden te bereiken, kan het zo zijn dat mensen van buitenaf zich minder welkom voelen bij de vereniging. Dit komt doordat de huidige leden waarschijnlijk al verbonden zijn met de vereniging en met andere leden. Het volgende citaat van de secretaris van een handbalvereniging laat dit zien. Volgens deze respondenten moeten nieuwe leden hier ook hun best voor doen, maar aan de andere kant vinden de respondenten de behandeling van nieuwe leden erg belangrijk. Zij moet zich welkom voelen. Ook hier is weer de vraag of dit niet voor alle (nieuwe) leden geldt.

“Dan hoor je weleens het is wel lastig om er tussen te komen want jullie kennen elkaar allemaal al zo lang. Maar ja die geschiedenis kan je natuurlijk niet wegvagen. Mensen moeten dan ook wel een beetje moeite doen om er tussen te komen. Dat is misschien een beetje een groot woord, maar ik heb niet het idee dat wij mensen geen plekje geven of niet welkom heten. Het is ook vaak het gevoel van mensen dat ze hebben wij het ergens over en dan denken ze waar hebben ze het weer over dat wij niet meegemaakt hebben.”

Ook door middel van (aangepaste) lidmaatschappen proberen verenigingen de senioren aan te laten sluiten bij de vereniging. Bijna alle respondenten geven aan bezig te zijn met aangepaste lidmaatschappen voor senioren, dit komt doordat zij de doelgroep senioren op een andere manier construeren dan de reguliere sporters. De respondenten gaan er in veel gevallen vanuit dat senioren de sport op een andere manier beoefenen dan de reguliere leden. De fysieke discourse is hierbij

vooral heersend. De verenigingen trekken niet dezelfde lijn in het aanpassen van het lidmaatschap, maar het lijkt veel voor te komen dat de senioren niet lid zijn van de bond waar de reguliere leden wel lid van zijn. Er zijn ook verenigingen die leden per keer laten betalen of per sessie van een aantal weken. Andere zijn bezig met het ontwikkelen van een lidmaatschap voor senioren waarbij ze op daluren gebruik kunnen maken van materialen op de vereniging. Ook zijn er verenigingen die senioren laten proeven aan wat de vereniging aanbiedt en ze daarna laat besluiten of ze wel of geen lid worden.

Om de seniorensporters aan te laten sluiten bij de vereniging is het volgens respondenten ook belangrijk om seniorensporters eigen verantwoordelijkheid te geven. Een aantal respondenten noemt dat het beter is als senioren zelf de regie voeren in plaats van dat alles top-down wordt besloten. Er zijn zelfs drie verenigingen waarbij de seniorenafdelingen autonoom beslissingen kunnen nemen. In de volgende citaat geeft de oprichter van sport- en beweegactiviteiten bij een roeivereniging voor senioren niet alleen aan dat het belangrijk is dat de senioren verantwoordelijkheid krijgen, maar deze respondent geeft ook aan waarom dit belangrijk is.

“Ik denk dat het belangrijk is dat je die oudere groep zoveel mogelijk zelf ook het initiatief laat nemen, dat je ze niet te veel gaat, zo en zo en dat aanbod is er en daar kan je in. Laat ze zelf mee de regie voeren. Over hoe ze het willen hebben. Dan geef je verantwoordelijkheid, dan betrek je ze bij de club en ze gaan het wel modeleren naar hun eigen zin. Kijk als je te veel van bovenaf gaan droppen van dit gaan we doen en zo gaat het dan allemaal en zo moet het dan ook gaan, dan krijg je discussies en dan haken mensen af. Van nou ik vind het niet leuk zo. Geef ze zelf verantwoordelijkheid.”

De respondenten zeggen ook meerdere malen dat het makkelijker is om een sport aan te laten sluiten als de sport- en beweegactiviteiten dicht bij de hoofdtak van sport liggen. Er wordt door de respondenten gezegd dat het organiseren van een sport die verder van de hoofdtak af ligt lastiger te organiseren is, omdat hier (nog) weinig kader voor is. Daarnaast wordt er verteld dat niet alleen de sport dicht bij de hoofdtak van de vereniging moet liggen voor een makkelijke start, maar het sport- en beweegaanbod voor senioren moeten worden geïntegreerd in de vereniging. Het wordt door de respondenten beschreven als dat iedereen er bij moet horen. Dit is goed terug te zien in het onderstaande citaat van één van de respondenten.

“Dat in ieder geval laat het een beetje groeien vanuit de verenigingen, zeg maar dat er niet iets aangeplakt wordt. Maar dat het er vanuit een tak. We hebben een jeugdafdeling, we hebben een [Naam beweegprogramma] afdeling, we hebben een wedstrijdafdeling en die horen er allemaal bij.”

Bij de ontwikkeling van een programma voor senioren speelt aansluiting bij de vereniging op verschillende manieren een rol. De verenigingen proberen vooral aansluiting te zoeken door eigen leden aan te spreken, hierdoor is het volgens de respondenten lastiger voor senioren van buiten af. Door nieuwe leden binnen te halen kan de vereniging groeien. Echter hier lijkt het binnenhalen van geld en vrijwilligers aan ten grondslag te liggen. Volgens de respondenten is het handig om bij de ontwikkeling van het programma het nieuwe aanbod aan te laten sluiten bij de hoofdtak van sport van de vereniging. Het lijkt er op dat moeilijk kunnen aansluiten omdat ze als anders worden geconstrueerd, waardoor verenigingen opzoek gaan naar andere ideeën om ze toch aan te kunnen laten sluiten. In de volgende paragraaf zal beschreven worden waar de organisatie aan moet voldoen voor het ontwikkelen van het programma.

4.3.5. Organisatie en samenwerking

De respondenten noemen vaak dat vrijwilligers erg belangrijk zijn voor het organiseren van een sport- en beweegprogramma voor senioren. Daarbij geven sommige verenigingen aan dat het soms

lastig is om goede vrijwilligers te vinden. De respondenten zeggen ook dat wanneer een vrijwilliger zou stoppen er problemen zouden kunnen ontstaan omdat het vinden van een nieuwe vrijwilliger lastig is. Ook zeggen ze dat de vrijwilligers die de sport- en beweegactiviteiten geven zich moeten kunnen verplaatsen in de senioren. Dit laat het volgende citaat zien van een vrijwilliger van een turnvereniging. De respondent gaat uit van een bepaalde constructie van de senioren doelgroep, namelijk dat ouderen niet geleid zouden kunnen worden door een jong persoon.

“Je moet denk ik in ieder geval een leidster hebben die zelf ook niet heel jong is. Want het moet, je moet je wel een beetje kunnen verplaatsen in zo’n ouder iemand.”

Enthousiasme wordt door de respondenten vaak beschreven als het gaat om vrijwilligers die betrokken zijn bij het ontwikkelen van het programma. De onderstaande uiting van een vrijwilliger van een voetbalvereniging laat goed zien hoe de respondenten aankijken tegen het enthousiasme van de vrijwilligers. De respondenten denken dat door enthousiasme nieuwe dingen kunnen ontstaan en dat hier ook andere mensen in mee worden getrokken.

“Maar heb je iemand die er vol enthousiasme in gaat en niet allemaal bergen ziet. En alleen de positieve dingen en de negatieve dingen op een andere manier brengt. Maar er gewoon positief in staat. Dan creëer je succes.”

Veel verenigingen zijn op zoek of zijn bezig om de samenwerking met verschillende organisatie op te zoeken. Dit kunnen organisaties richting de zorg zijn, maar ook de samenwerking met organisaties zoals Rotterdam Sportsupport of andere verenigingen. De organisaties beschikken over (andere) kennis en inzichten waardoor deze organisaties en sportverenigingen elkaar kunnen aanvullen en verder helpen. In de samenwerking met de zorg staan veel verenigingen nog in de beginfase. Er is wel één vereniging die gebruik maakt van fysiotherapeuten tijdens het sporten en bewegen. De voorzitter van een voetbalvereniging hieronder geeft aan dat er wellicht mogelijkheden zijn om samen te werken met andere organisaties.

“Ik kan me inderdaad ook voorstellen dat jij als we samenwerken met sportscholen, dat is altijd binnen. En ik kan me ook voorstellen dat het ook lekker is om hier buiten wat te doen.”

In dit subthema zijn verschillende organisaties en mensen benoemd die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van het programma voor senioren. Zowel enthousiaste vrijwilligers als externe organisatie kunnen helpen bij de ontwikkeling van het programma. Niet alleen de vrijwilligers en andere organisaties zijn belangrijk, maar uiteindelijk zal het programma ook gepromoot moeten worden. De promotie is het volgende thema dat beschreven zal worden.

4.3.6. Promotie

De respondenten geven aan via verschillende kanalen te promoten, namelijk: de plaatselijke kranten, via folders die worden verspreid in de buurt, bij dokters en/of fysiotherapeuten, activiteiten bij de vereniging, websites en/of nieuwsbrieven. Ook organiseren verenigingen open dagen om hun sportaanbod te promoten. Deze open dagen kunnen niet alleen zorgen voor meer leden maar ook voor een stukje goodwill waar je later weer op kan terug vallen. Maar uiteindelijk werkt mond-tot-mondreclame en een persoonlijke aanpak volgens de respondenten het beste.

“Mond-tot-mondreclame dat is eigenlijk het beste, zakelijk gezien. Dat geldt voor alles. Mensen het enthousiasme kan delen of enthousiasme over brengt.”

Een andere respondent noemde een andere aanpak voor het promoten van de sport onder senioren, dit is terug te zien in het onderstaande citaat van het bestuurslid van een jeu de boulesvereniging. De respondent probeert in te spelen op het ouder wordende leden bij een andere vereniging die een

keer zullen stoppen. Door de vereniging bij deze mensen onder de aandacht te brengen probeert de respondent deze mensen alvast kennis te laten maken met de vereniging.

“We gaan naar een BBQ van de voetbalvereniging naast zijn vereniging. In het nieuwe tenue en met andere leden. Hierdoor hadden we aanspraak en mensen maken kennis met jeu de boules voor als ze straks moeten stoppen met voetbal. Want voetbal kan je niet heel lang doen. Dan hebben ze het al gezien en komen later terug bij de vereniging.”

De promotie van het sport- en beweegaanbod voor senioren is volgens de respondenten erg belangrijk. Hier zijn verschillende manieren voor maar duidelijk wordt dat mond-tot-mondreclame en een persoonlijke aanpak het beste werkt. Het wordt niet duidelijk of dit alleen geldt voor de doelgroep senioren. De volgende paragraaf zal het laatste thema beschreven worden.

4.4. Toekomstperspectief

Het laatste thema is het toekomstperspectief dat de respondenten beschrijven. Een aantal respondenten geeft aan dat ze nog een extra veld of een eigen accommodatie zouden willen. Echter veel van de respondenten zijn erg groot in het beschrijven van hun ideaalbeeld betrekking tot sport- en beweegactiviteiten voor senioren. Veel van de verenigingen zien het liefste dat het reguliere aanbod met het huidige aanbod integreert. Het volgende citaat illustreert deze denkbeelden.

“Nu is het nog tennisvereniging enerzijds sportplus anderzijds, maar het doel waar we voor staan: is dat het tennis verenigingsportplus wordt. Inderdaad een integraal geheel met als centraal aspect de sport tennis.”

Andere respondenten benoemen ook het niveau en de sport waar een wisselwerking in zou kunnen ontstaan. Hierbij wordt genoemd dat leden kunnen doorstromen naar het seniorenaanbod als ze het reguliere aanbod (tijdelijk) niet meer aan kunnen. Daarnaast zou het ook kunnen dat senioren een niveau hoger willen sporten en door deze wisselwerking in het reguliere aanbod kunnen doorstromen. De volgende uiting beschrijft deze wisselwerking.

“Bijvoorbeeld op dit moment tennis even niet mogelijk is vanwege een bepaalde blessure. Dan zou [Naam beweegprogramma] een prima oplossing zijn om even onder begeleiding van een fysiotherapeut toch in ieder geval de boel in beweging te houden of bepaalde oefeningen te doen. Dus je krijgt dan ook een soort wisselwerking. En mensen die genoeg bewegen en op een gegeven moment zeggen: ‘ik ga lekker tennissen’. Weet je en zo gaat dat onderdeel van elkaar vormen.”

Eén van de respondenten hoopt dat de verenigingen hopelijk de gezelligheid en het bewegen overdag kan blijven aanbieden op momenten wanneer senioren dat zelf willen. Deze droom wordt als volgt beschreven:

“Wat mij gewoon fantastisch lijkt is dat ouderen hier gewoon overdag terecht kunnen en dat dan er iemand is. En bij voorkeur er meerdere mensen komen laat ik dan maar zeggen en dat ze het inderdaad ook gezellig hebben en dat ze kunnen blijven bewegen. En dat dat niet afhankelijk is van 1 uurtje in de week of 2 uurtjes in de week, maar gewoon wanneer het de mensen uitkomt. Dat zou fantastisch zijn.”

Uiteindelijk vat één van de respondenten de toekomstbeelden samen in het volgende:

“Ik denk dat je het zo gek kan maken als je zelf wilt.”

5. Discussie

Dit onderzoek biedt inzicht in wat de aannames zijn van bestuurders en sleutelfiguren met betrekking tot sport- en beweegactiviteiten in sportverenigingen en hoe zij sport- en beweegactiviteiten (willen) inbedden in de sportvereniging. In dit hoofdstuk zullen de onderzoeksvragen worden beantwoord met gebruik van hoofdstuk 4. De deelvragen hebben betrekking op sportverenigingen met sport- en beweegaanbod voor senioren en op sportverenigingen die hier mee bezig zijn. In dit hoofdstuk maak ik een koppeling met de theoretisch concepten uit hoofdstuk 2. In dit gehele hoofdstuk zal kritisch worden gekeken naar de bevindingen.

5.1. De senioren doelgroep

In deze paragraaf beantwoord ik de eerste deelvraag : *‘Wie zijn de senioren doelgroep?’*. Het is belangrijk om te weten wie de doelgroep zijn, om ze iets aan te kunnen bieden. In de onderzoeken Van Putten (2008), Woustra (2009), Tiessen-Raaphorst (2010), NOC*NSF (2012) en Gruijter et al. (2013) werden senioren vooral beschreven aan de hand van leeftijd. Er werd verder geen duidelijke definitie van deze doelgroep beschreven. Ook de respondenten konden deze groep niet helder definiëren. Ze gebruikten verschillende ondergrenzen om de doelgroep senioren aan te duiden. De doelgroep senioren werd door de respondenten geconstrueerd met verschillende kenmerken, maar zonder vaste grenzen van deze kenmerken.

Deze groep construeren de respondenten in eerste instantie via een leeftijdsgrens, wat gezien kan worden als homogeen. Deze leeftijdsgrens ligt ongeveer rond de pensioensleeftijd en werd vooral benoemd als een identificatie middel om de doelgroep aan te kunnen spreken. Desondanks spelen volgens de respondenten de constructies rond sociale en fysieke kenmerken een belangrijkere rol dan leeftijd bij het vaststellen van deze doelgroep en dit zorgt er voor dat de doelgroep senioren heterogene kenmerken heeft. Sommige respondenten denken dat het sociale aspect van sportdeelname bij de doelgroep senioren een belangrijker aspect is dan bij jongeren. Echter niet iedereen was het hiermee eens. Een aantal bestuurders en sleutelfiguren geven aan dat jongeren het sociale aspect ook erg belangrijk vinden. De waarde die gehecht werd aan het sociale aspect was daarom misschien niet specifiek voor de senioren doelgroep. Dit wordt ondersteund door Spaaij (2009) en Lucassen en Kalmhout (2011). Volgens Lucassen en Kalmhout (2011) worden sportverenigingen als sociale ontmoetingsplaatsen beschouwd en ook Spaaij (2009) beschrijft dat de meeste mensen sporten voor hun plezier of om tijd te besteden aan vrienden en familie.

Een ander belangrijk aspect dat meespeelde in de definitie van de beoogde doelgroep is het fysieke aspect. De respondenten construeren de senioren als mensen met minder fysieke kracht en als mensen die een ander beweegpatroon hebben dan andere generaties. Hierbij is jong de norm en oud niet, waardoor ouderen als anders worden gezien. De aannames die de respondenten over leeftijd hebben, lijken bepaald te worden door fysieke kenmerken die een bepaalde groep wordt toebedeeld. De respondenten construeren senioren als mensen met minder fysiek vermogen dan jongere mensen, maar tegelijkertijd geven ze ook aan dat dit kan verschillen van persoon tot persoon en dat deze verschillen naar mate men ouder wordt groter worden. De respondenten uit die onderzoek zien de doelgroep senioren dus als heterogeen, maar om deze groep te omschrijven gebruiken zij vooral homogene constructies en aannames over ouderen. Bijvoorbeeld over dat ouderen hun fysieke kracht en hun prestaties niet of nauwelijks kunnen en/of willen ontwikkelen, terwijl dit volgens de respondenten niet voor alle senioren geldt.

Daarnaast construeren de meeste bestuurders en sleutelfiguren in dit onderzoek de doelgroep ouderen als mensen die niet aan competitie deel willen nemen en zonder verplichtingen willen sporten. De respondenten construeren de doelgroep senioren hierdoor nogmaals als homogene

groep die weinig nuance kent. Bij sommige verenigingen krijgen senioren wel de mogelijkheid om te leren en door te groeien naar hogere niveaus, maar er wordt wel aangenomen dat senioren met een sportverleden sneller leren en al een bepaald niveau hebben. Door deze homogene constructies van de doelgroep lijkt het er op dat sportverenigingen vooral senioren aanspreken die beschikken over een bepaald fysiek vermogen en die al eerder zijn verbonden met een (sport)vereniging of affiniteit hebben met sport. De senioren die dit niet hebben zijn volgens de sportverenigingen lastiger te bereiken. Dit komt gedeeltelijk overeen met het onderzoek van Gruijter et al. (2013) waarin zij non-movers en movers beschrijven. Zij onderscheiden de non-movers in vitale non-movers en kwetsbare non-movers. Deze vitale non-movers hebben volgens Gruijter et al. (2013) geen sportgeschiedenis waardoor zij niet sporten. Dit komt overeen met wat de respondenten benoemen. Zij zeggen dat mensen met een sportverleden sneller naar de vereniging komen. Echter Gruijter et al. (2013) benoemen de groep senioren die een sportverleden hebben maar niet sporten niet. Deze groep is volgens de respondenten voor sportverenigingen van groot belang, omdat deze mensen makkelijker te motiveren zijn. Dit is tegenstrijdig met de conclusies van Woudstra (2009). Zij onderzocht oudere sporters en niet sporters. Zij concludeerde dat sportverleden geen invloed heeft op de sportdeelname van senioren. Het verschil in resultaten zou toegeschreven kunnen worden aan de populatie die Woudstra (2009) heeft geïnterviewd, deze is niet zo divers als mijn data. Ook sprak Woudstra met (niet) sport beoefenaars. In het huidige onderzoek sprak ik met degenen die sport organiseren. Dit waren vooral blanke mensen van boven de 40. De populatie van Woudstra (2009) kan verschillen op gebied van sociale klasse, opleidingsniveau, kennis, afkomst etc., omdat zij de doelgroep interviewde uit bepaalde wijken. Terwijl ik bestuurders en sleutelfiguren heb geïnterviewd door heel Rotterdam.

De doelgroep ouderen is dus niet via expliciete grenzen te beschrijven. Dit wordt door de respondenten wel geprobeerd door leeftijd, maar de minder expliciete grenzen van het sociale en fysieke spelen volgens hen een grotere rol. Ook de kenmerken die hier zijn beschreven zijn niet eenduidig, want hierop zijn uitzonderingen te vinden. Hierdoor is de doelgroep senioren niet als homogene groep te beschrijven, terwijl ze door bij verenigingen in dit onderzoek vaak wel als homogene groep worden behandeld. Vergeleken met degene die gekenmerkt worden als reguliere sporters bij de verenigingen lijkt dit tegenstrijdig. Reguliere sporters in een sportvereniging worden namelijk vaak wel als heterogeen behandeld. Naast leeftijd wordt er vaak onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen en indeling op niveauverschil. Volgens de respondenten bestaan er ook verschillen tussen senioren gezien geslacht en niveau. De constructie van senioren lijkt per vereniging nuances te kennen, dit zou kunnen komen doordat de doelgroep senioren ook geen homogene groep is al proberen de deelnemers aan dit onderzoek dat wel te creëren. Ondanks dat de respondenten de doelgroep senioren niet kunnen definiëren, blijven ze het wel over 'de senioren' hebben. Er wordt door de respondenten aangegeven dat zij dit doen om de doelgroep senioren aan te kunnen spreken, waardoor ze toch een specifiek deel van de senioren doelgroep aanspreken.

5.2. Discoursen

De tweede deelvraag die zal worden beantwoord, is: *'Welke discoursen spelen er over ouderen binnen sportverenigingen die sport- en beweegaanbod voor ouderen aanbieden of willen aanbieden?'* In hoofdstuk 2 heb ik verschillende discoursen besproken die betrekking hebben op senioren die door bestuurders en sleutelfiguren van sportverenigingen in dit onderzoek worden gebruikt. Echter blijkt uit hoofdstuk 4 dat binnen sportverenigingen ook nog andere discoursen te achterhalen zijn. De verschillende discoursen worden in deze paragraaf beschreven.

Door de bestuurders en sleutelfiguren van de sportverenigingen uit dit onderzoek werd vooral de vervaldiscourse gebruikt. De discourse construeert ouderen als minderwaardig en anders, omdat ze een ouder wordend lichaam hebben. De respondenten lijken er vanuit te gaan dat ouderen vaak niet meer kunnen doen wat ze altijd gedaan hebben en zich ook niet verder zullen ontwikkelen in de sport- en beweegactiviteiten. Daarom suggereren de respondenten sport- en beweegactiviteiten die

van ouderen minder fysieke kracht vragen. Uiteindelijk zullen senioren volgens de respondenten in elke sport oud worden. Dit kan per sport verschillen, maar ook voor gender. De respondenten gaan er namelijk van uit dat de fysieke kracht van vrouwen sneller afneemt.

Maar niet alleen de vervaldiscourse wordt door de respondenten gebruikt, ook de anti-aging discourse die in hoofdstuk 2 werd beschreven is terug te zien bij sportverenigingen. Al werd deze discourse wel in mindere mate gebruikt. Deze verenigingen kijken naar ouderen als een nieuwe generatie. Deze bestuurders houden rekening met de maatschappelijke ontwikkelingen zoals beschreven in hoofdstuk 1. Al eerder is gebleken dat deze discourse nog niet lang speelt in onze samenleving. Dit zou kunnen verklaren waarom verenigingen de aannames die behoren bij deze discourse weinig gebruiken. De anti-aging discourse neemt aan dat ouder worden uitgesteld kan/moet worden en dat men hier zelf verantwoordelijk voor is. De meeste sportverenigingen die de anti-aging discours gebruiken, gebruiken ook de gezondheidsdiscourse als onderdeel van de discourse. Volgens de gezondheidsdiscourse moeten senioren eigen verantwoordelijkheid nemen met betrekking tot 'gezond' ouder worden. Senioren verantwoordelijk voor het nemen van de drempel, waarbij de sportvereniging ondersteuning kan bieden. Dus gaan de bestuurders ervan uit dat senioren zelf hun verantwoordelijkheid zullen nemen voor hun eigen gezondheid en naar de vereniging toe zullen komen. Echter door de vervaldiscourse, kan de gezondheidsdiscourse ook een negatieve lading krijgen, waardoor ouderen hun eigen verantwoordelijkheid niet nemen omdat ze toch oud worden.

Doordat de respondenten vaak denken en handelen naar de vervaldiscourse, worden ouderen als minder gezien omdat zij niet zouden passen bij de norm. Doordat de bestuurders en sleutelfiguren handelen naar de vervaldiscours is het voor senioren waarschijnlijk lastiger om de stap naar sport- en beweegactiviteiten te nemen. Het gebruik van de vervaldiscourse komt mogelijk doordat de bestuurders bewust of onbewust senioren zien als mensen uit de vierde leeftijdsfase, zoals in hoofdstuk 2 beschreven werd aan de hand van Jyrkämä (2003). 'Oud' wordt vaak verbonden aan deze vierde leeftijd en wordt geassocieerd met verval. De respondenten verbinden gedrag dat onderdeel lijkt te zijn van de vierde leeftijd aan de derde leeftijd, terwijl de mensen die in het zwarte gat vallen of net met pensioen gaan eigenlijk bij de derde leeftijd behoren. De bestuurders en sleutelfiguren zouden zich eigenlijk vooral moeten focussen op de derde leeftijd. De respondenten lijken daardoor de heersende discoursen en negatieve aannames over senioren in stand te houden, waarbij er weinig wordt uitgegaan van de anti-aging en gezondheidsdiscourse en er mogelijk mensen worden uitgesloten van sportbeoefening. Daarom moeten bestuurders en sleutelfiguren de kenmerken van deze leeftijdsfasen gescheiden houden, zodat de discourse niet met elkaar in verarring komen.

Naast de discoursen die in hoofdstuk 2 werden beschreven, gebruiken de sportverenigingen uit dit onderzoek ook andere discoursen. In de vorige paragraaf werd beschreven dat ouderen vooral worden geconstrueerd via fysieke en sociale kenmerken. Eén van de discoursen die de sportverenigingen associëren met 'oud' is de sociale discourse. Deze discourse is gebaseerd op de aanname dat ouderen het sociale aspect bij sport- en beweegactiviteiten erg of het meest belangrijk vinden (zie ook hoofdstuk 4; Dionigi, 2006; Van Putten (2008); Woudstra (2009)). Volgens de sociale discourse participeren ouderen vooral in de sport om vrienden te maken, fit te blijven en om plezier te maken. Ook Woudstra (2009) en van Putten (2008) vonden dat dit sociale aspect een belangrijk discourse was voor de ouderen in hun onderzoek. Daarom suggereerden Gruijter et al. (2013) dat beweegactiviteiten een sociaal karakter zouden moeten hebben. Toch is de vraag of deze discourse alleen op ouderen te betrekken is. Zoals eerder beschreven worden sportverenigingen als sociale ontmoetingsplaatsen beschouwd, waarbij de meeste mensen sporten voor hun plezier of om tijd te besteden aan vrienden en familie (Spaaij, 2009; Lucassen & Kalmthout, 2011). De respondenten projecteren de sociale discourse dus vooral op ouderen, waardoor ze hen als anders construeren terwijl het sociale aspect een kenmerk is van sportverenigingen in het algemeen.

De sociale discourse kan ook verbonden worden aan de eenzaamheid van senioren. Bij de sociale discourse wordt aangenomen dat het sociale aspect voor ouderen belangrijk is. Wanneer dit sociale aspect vorm krijgt binnen sportverenigingen, kan sport volgens de respondenten als middel dienen om ouderen niet te laten vereenzamen. De respondenten nemen ook aan dat sport- en beweegactiviteiten zorgen voor het voorkomen van eenzaamheid bij senioren die al betrokken zijn bij een (sport)vereniging en wellicht bij senioren die ooit betrokken zijn geweest bij een (sport)vereniging. Zij nemen echter ook aan dat sportverenigingen er niet voor kunnen zorgen dat mensen uit de eenzaamheid worden gehaald. Dit is gaat gedeeltelijk tegen de conclusie van Gruijter et al. (2013) in die stellen dat sport eenzaamheid kan tegen gaan en doorbreken.

Een andere discourse die door de respondenten gebruiken is de fysieke discourse. Volgens de fysieke discourse wordt ervan uit gegaan dat ouderen minder fysieke mogelijkheden hebben en daarom ook minder waarde hechten aan competitie (zie hoofdstuk 4). Leeftijd, waar volgens Calasanti (2005) onze samenleving rond georganiseerd is, kan niet los gezien worden van de fysieke discourse rond de doelgroep senioren. Op basis van deze aanname bieden sommige sportverenigingen bepaalde vrijetijdsbestedingen die niet blessuregevoelig zouden zijn. Het is ook de vraag of het erg is als mensen, inclusief ouderen, minder zouden kunnen. Een aantal verenigingen geeft daarom ouderen de mogelijkheid om op elke niveau in te stappen en te groeien, iets wat volgens de discourse rond sport tot nu toe niet als 'normaal' werd gezien voor ouderen.

De manier waarop de respondenten kenmerken van sport voor senioren beschrijven, zoals geen verplichtingen lijkt tegenstrijdig met de sociale discourse waarbij de sportverenigingen er vanuit gaan dat senioren meer betrokken zijn bij de vereniging en meer tijd hebben voor vrijwilligerswerk. Hierbij zijn de aannames over de senioren doelgroep verdeeld, waardoor senioren als heterogene groep kunnen worden geconstrueerd. De constructie over de betrokkenheid van ouderen lijkt dus per vereniging te verschillen. Zo geven een aantal respondenten aan dat ouderen meer betrokken zijn, dan jongere generaties, bij hun vereniging en daardoor meer vrijwilligerswerk doen. Dit is een voorbeeld van het profijt wat verenigingen kunnen hebben van maatschappelijke betrokkenheid dat de Groot (2008) beschrijft als een meerwaarde voor sportverenigingen. Echter zijn er ook respondenten die stellen dat ouderen in hun vereniging minder betrokken zijn en ook minder vrijwilligerswerk doen, omdat ze het al druk genoeg hebben met andere zaken of geen zin hebben. Dit verschil laat opnieuw zien dat senioren een heterogene groep zijn. De waarneming dat senioren minder vrijwilligerswerk doen lijkt niet helemaal te passen bij de sociale discourse. Dit zou kunnen komen doordat betrokkenheid niet in geheel overeenkomt met het sociale aspect. Deze verdeling zou volgens de respondenten komt mogelijk door het sportverleden of verleden in het verenigingsleven. Hierdoor zullen mensen zich sneller aansluiten, om dat ze weten waar ze mee te maken krijgen.

De hierboven beschreven discoursen hebben niet alleen invloed op hoe de groep senioren werd gezien, maar worden ook gebruikt om onderscheid te maken tussen mannen en vrouwen. Verschillende wetenschappers, zoals Dionigi (2009), Calasanti (2005) en Pike (2011) hebben beschreven hoe vrouwen eerder als oud worden gezien. De respondenten in dit onderzoek nemen echter aan dat vooral seniorenmannen minder snel aan sport- en beweegactiviteiten mee doen, omdat zij minder affiniteit zouden hebben met het verenigingsleven en het opzoeken van gezelschap doordat in de generatie ouderen van nu de mannen vaak werkten en hier geen tijd voor hadden. Daarnaast kan volgens de aannames van de respondenten het verschil tussen mannen en vrouwen ook worden verbonden aan de anti-aging discourse, fysieke discourse en de discourse rond uiterlijk. Mannen hebben namelijk volgens de aannames van de respondenten meer moeite met de bewustwording van het ouder wordende lichaam en ontkennen liever dat ze ouder worden en minder zouden kunnen. Vrouwen ervaren meer druk doordat ze sneller als oud worden gezien waardoor zij hun uiterlijke kenmerken en fysieke vermogen verbinden aan de anti-aging discourse.

De respondenten zien senioren dus als heterogene groep, waarbij volgens hen verschillen bestaan tussen mannen en vrouwen.

Er worden dus verschillende discoursen gebruikt om senioren te construeren, maar de constructie van deze groep blijft lastig volgens de betrokkenen bij dit onderzoek, mogelijk komt dat doordat de groep niet homogeen is. Discoursen die vooral een grote rol spelen volgens de betrokkenen zijn de fysieke, sociale, vervaldiscourse en de gezondheidsdiscourse als subdiscourse van de vervaldiscourse. De anti-aging discourse en bijbehorende gezondheidsdiscourse lijken wel steeds meer gebruikt te worden. In de volgende paragraaf zal worden besproken hoe de organisatie van het sport- en beweegaanbod er uit ziet.

5.3. Het programma

De derde en laatste deelvraag wordt in deze paragraaf beantwoord. Deze deelvraag luidde als volgt: *'Hoe organiseren sportverenigingen sport- en beweegactiviteiten voor senioren?'* Uit hoofdstuk 4 komt naar voren dat de verenigingen die betrokken waren bij dit onderzoek de sport- en beweegactiviteiten voor senioren op verschillende manieren organiseren.

Volgens de respondenten is het belangrijk om over de invulling en organisatie van het sport- en beweegaanbod na te denken, maar uiteindelijk wel overgaan tot actie, zodat er in de praktijk wordt ervaren wat werkt. Hierdoor kan ook promotie het beste te uiting komen. Want volgens de respondenten is mond-tot-mond reclame de beste manier. Verenigingen volgen ook andere manieren voor de promotie van het aanbod, maar over hoe dit best gedaan kan worden zijn de meningen verdeeld. Daarom is toetsen en tot actie overgaan belangrijk voor het realiseren van het programma en de promotie. Volgens de respondenten is toetsen ook belangrijk om het aanbod goed aan te kunnen laten sluiten op de doelgroep. In alle gevallen worden er door de verenigingen sporten georganiseerd, waarvan wordt aangenomen dat senioren deze goed kunnen beoefenen. In de hoofdstuk 1 en hoofdstuk 2 werd als genoemd dat uitgaande van deze discoursen bepaalde sportactiviteiten geschikt worden gevonden voor de doelgroep senioren. Ook de respondenten hadden een bepaald beeld over deze activiteiten. De sporten die de respondenten geschikt vinden voor ouderen werden vooral gekenmerkt door de lage fysieke lasten. Toch zijn alle sporten op zo'n manier aan te passen dat ze geschikt zijn, waardoor in essentie iedere sportvereniging aanbod voor senioren kan ontwikkelen. Hierbij is het belangrijk dat de begeleiding van sport- en beweegactiviteiten voor senioren bij de doelgroep passen, zodat zij het sociale aspect kunnen vertegenwoordigen. Daarbij is enthousiasme van de leiding ook erg belangrijk. Zij moeten niet alleen bergen zien in de organisatie. Dit is belangrijk, omdat sport- en beweegaanbod voor senioren nieuw is waardoor het niet duidelijk is welke paden bewandeld moeten worden.

De meeste verenigingen wilden in eerste instantie sport- en beweegactiviteiten aanbieden aan hun eigen leden, zodat zij deze leden langer binnen de verenigingen vast konden houden. De verenigingen proberen vooral aansluiting te zoeken door eigen leden aan te spreken, maar hierdoor is het volgens de respondenten lastiger voor senioren van buiten af om aan te sluiten. In veel gevallen is het bij verenigingen die al activiteiten organiseerden toch zo gelopen dat de activiteiten ook voor mensen vanuit de omgeving toegankelijk zijn. Dit past goed bij de in hoofdstuk 1 beschreven waarnemingen, de senioren als potentiële doelgroep en de sportverenigingen onder druk door maatschappelijke betrokkenheid. De belangrijkste reden voor het organiseren van sport- en beweegactiviteiten voor senioren was van financiële aard. De ouderen nemen volgens de bestuurders en sleutelfiguren minder af dan dat ze opbrengen. De contributie de senioren van senioren kan daarom gebruikt worden voor het onderhouden van de core business. De activiteiten worden in veel gevallen namelijk overdag georganiseerd, omdat de accommodatie overdag leeg staat en er geen capaciteit meer in de avonden is. Door effectief gebruik te maken van de accommodatie zijn er weinig kosten verbonden aan de organisatie van sport- en beweegaanbod voor senioren. De senioren worden daarom voor als (financieel) doel gezien in plaats van een doel op zich.

De respondenten vinden dat er wel draagvlak gecreëerd moet worden binnen de sportvereniging voor deze doelgroep, wanneer dit niet gebeurd kan er frictie ontstaan tussen de senioren en reguliere leden omdat met niet gewend is dat er senioren binnen de verenigingen zijn. Daarnaast is klein beginnen volgens de respondenten belangrijk zodat er draagvlak kan worden gecreëerd bij de huidige sporters binnen de vereniging. De huidige leden moeten namelijk wel ondersteunen dat er een 'andere' groep mensen binnen de vereniging komt. Senioren binnen de vereniging zouden volgens de respondenten zelfs kunnen zorgen voor cultuurverandering in de vereniging, ondanks dat ze vooral overdag sporten. Wanneer deze cultuurverandering niet slaagt, zou het kunnen dat senioren niet ingebed kunnen worden binnen de vereniging. Zij worden dan als anders gezien en maken geen deel uit van de vereniging. Dit kan versterkt worden doordat zij overdag sporten. De vraag is echter of de cultuurverandering niet voor elke nieuwe groep geldt die binnen de vereniging komt. Ouderen worden als anders gezien omdat zij niet de norm zijn, maar tegelijkertijd moeten ouderen zich wel welkom voelen. Zo zijn de sfeer, het uiterlijk van de vereniging en de manier van ontvangst voor dat de senioren doelgroep belangrijk om zich welkom te voelen bij de sportvereniging. Ook hierbij kan afgevraagd worden of dit ook niet voor andere (nieuwe) leden zou moeten gelden.

Volgens sommige bestuurders en sleutelfiguren is de integratie van senioren- en beweegactiviteiten met de core business belangrijk. Iedereen moet namelijk het gevoel hebben dat ze erbij horen. Om deze reden wordt er aangenomen dat senioren ook een ander lidmaatschap aan zouden kunnen gaan. Zij kunnen namelijk volgens de respondenten niet deelnemen op de manier van andere generaties. Echter hierbij worden senioren niet als heterogene groep gezien. Bij sportverenigingen kent namelijk het lidmaatschap voor ouderen geen nuances, terwijl dit bij reguliere leden vaak wel zo is. Een aantal verenigingen lijkt het top-down indelen van senioren, waardoor zij als homogene groep worden beschreven, te willen ondervangen door senioren eigen verantwoordelijkheid te geven voor het ontwikkelen en samenstellen van het aanbod. Door alleen top-down te beslissen, maar senioren mee te laten denken kunnen ze hun eigen verantwoordelijkheid nemen voor hun gezondheid. Echter weinig sportverenigingen zijn op dit moment bezig met de eigen verantwoordelijkheid van senioren. Voor de andere sporters in de vereniging wordt vaak wel een top down beleid gevoerd, maar ook in het geval van senioren beslist het bestuur uiteindelijk welke activiteiten en op welke manier aangeboden worden. Mogelijk moeten organisaties en managers de verschillende generaties anders begrijpen managen en motiveren (Thomas et al., 2014).

De sportverenigingen uit dit onderzoek lijken het sport- en beweegaanbod te organiseren vanuit het perspectief dat de senioren voornamelijk een homogene groep zijn, maar ze zijn niet op die manier te definiëren. Toch worden zij wel als homogene groep behandeld, terwijl dit niet lijkt te gelden voor andere groepen binnen de vereniging. Het lidmaatschap kent bij senioren geen nuances, terwijl dit bij de reguliere leden wel het geval is. In de volgende paragraaf zal met de antwoorden van de deelvragen antwoord worden gegeven op de hoofdvraag.

5.4 Consequenties inbedding

Nu de deelvragen in de vorige paragrafen zijn beantwoord, kan een antwoord worden gevormd op de hoofdvraag. Deze hoofdvraag luidde als volgt: *'Wat zijn de heersende discourses ten aanzien van senioren binnen sportverenigingen en wat heeft dit voor consequenties op de inbedding van senioren binnen de sportvereniging?'*

Bij het beantwoorden van de deelvragen werd al duidelijk welke discourses bestuurders en sleutelfiguren gebruiken ten aanzien van senioren. Gesteld kan worden dat de discourses die zij gebruiken een overwegend negatieve lading hebben. Sommige verenigingen zijn al verder in het proces van de inbedding van senioren in de sportvereniging waardoor deze negatieve beelden

minder overheersend zijn. Zij sluiten zich gedeeltelijk aan bij de gezondheidsdiscourse als onderdeel van de anti-aging discourse door senioren eigen verantwoordelijkheid te geven en mogelijkheden te bieden in het groeien in de sport. Maar de meeste respondenten sluiten zich aan bij de gezondheidsdiscourse als onderdeel van de vervaldiscourse. Met de ouder wordende populatie en het groeiende aantal 'gezonde' oudere mensen, is het mogelijk dat in de toekomst veel ouderen mensen de voorkeur geven aan fysieke actieve vrijetijdsbesteding zoals sport, competitie, fitness, lifestyle management en onderhoud van het lichaam. De tijd waarin van ouderen verwacht werd zich bezig te houden met passieve bezigheden of voornamelijk gebruik te maken van conventionele gezondheidsservices lijkt te verschuiven. De anti-aging discourse waar het gezondheidsaspect een belangrijke rol in speelt biedt nieuwe mogelijkheden. Verenigingen die zich bezig houden met de ontwikkeling van de anti-aging discourse, moeten de traditionele diensten voor oudere mensen behouden en diverse mogelijkheden voor vrijetijd aanbieden (Dionigi, 2005).

Boessenkool, Waardenburg en Lucassen (2010) en Lucassen en van Kalmthout (2011) beschrijven dat de overheid en de landelijke sportorganisaties verwachten dat sportverenigingen hun primaire taak op een andere manier gaan uitvoeren of verbreden. Ook Gruijter et al. (2013) benoemen dat sportaanbieders worden gestimuleerd om sportaanbod voor senioren te organiseren. Daarom moeten sportverenigingen mee te gaan in de maatschappelijke betrokkenheid waarbij senioren als potentiële doelgroep worden gezien. Daarnaast kan het de sportverenigingen geld opleveren om in te spelen op deze anti-aging discourse, zoals eerder als beschreven werd aan de hand van de Groot (2008). Het financiële profijt is volgens de respondenten belangrijk voor het organiseren van sport- en beweegactiviteiten voor senioren. Sleutelfiguren en bestuurder geven ook aan de positie te willen te versterken of senioren ook iets te willen aanbieden, maar uiteindelijk is vooral de financiële steun belangrijk. Enkele verenigingen lijken ook profijt te behalen doordat er meer vrijwilligers binnen worden gehaald, echter hierover zijn de respondenten niet eensgezind. Ook het profijt van nieuwe leden, dat de Groot (2008) beschrijft, kan worden genuanceerd. De verenigingen die sportaanbod voor senioren organiseren zijn vooral sterk georganiseerde verenigingen die weinig last hebben van ledenterugloop en vooral iets extra's willen organiseren. Een enkele vereniging noemt het een back-up voor wanneer het wel slechter zou gaan. Het lijkt dus minder te gaan over de welzijn van de doelgroep maar meer over wat de doelgroep kan betekenen voor de vereniging. Ook achter de redenen 'we hebben nog geen sportaanbod voor senioren' (binnen de vereniging) of 'we willen meer leden', liggen het inspelen op de anti-aging discourse ten grondslag, waarbij sportverenigingen denken dat ze vooral ook financieel kunnen worden geholpen. Ook denken ze dat het binnen halen van zo'n doelgroep de positie van de vereniging kan versterken. Maar het profijt met betrekking tot Human Resource, dat door de Groot (2008) wordt beschreven, komt niet terug in hoe de bestuurders en sleutelfiguren die betrokken waren bij dit onderzoek de doelgroep en hun activiteiten beschrijven. Het lijkt dat ouderen niet mee tellen tenzij ze geld opbrengen of de positie van de vereniging versterken. Echter, uitgaande van de waarnemingen uit de inleidingen, kan worden aangenomen dat beide partijen hier profijt van zouden kunnen hebben.

Twee discoursen die niet in hoofdstuk 2 werden beschreven, maar wel door sportverenigingen werden genoemd zijn: de fysieke en sociale discourse. De fysieke discourse is een subdiscourse van de vervaldiscourse. Samen met de overwegende negatieve beelden van de vervaldiscourse rond ouderen worden en het construeren van senioren, worden sport- en beweegactiviteiten door sportverenigingen georganiseerd op een aangepaste manier, waarbij geen verplichtingen zijn en sport- en beweegactiviteiten vooral van recreatieve aard zijn. Ook werd aandacht besteed sociale aspect in de organisatie van sport- en beweegactiviteiten. Hierdoor worden senioren vooral als een andere groep binnen de vereniging gezien. De senioren binnen de verenigingen zijn vaak losstaand van de core business en de reguliere sporters van de vereniging, die geen of weinig deel uitmaken van de rest van de vereniging. Zij worden vaak als anders gezien en worden ook zo behandeld. De activiteiten voor verenigingen zijn sportplus en dus extra, wanneer er ergens in moet worden

bezuinigd zal dit het aanbod voor senioren zijn. Daarbij moeten de sport- en beweegactiviteiten voor ouderen de vereniging niet te veel kosten.

De verandering van vervaldiscourse naar anti-aging discourse zorgt er voor dat een enkele vereniging bezig is met de integratie van de senioren. Hierbij proberen ze inbedding te creëren door de sport- en beweegactiviteiten zo te organiseren dat er een wisselwerking ontstaat tussen de senioren sporters en reguliere sporters op sport- en beweeggebied. Andere verenigingen proberen senioren in te bedden door senioren eigen verantwoordelijkheid te bieden met betrekking tot de invulling en organisatie van de sport- en beweegactiviteiten. Sommige bestuurders proberen het aanbod laagdrempelig te maken. Er zijn bijvoorbeeld enkele verenigingen die senioren eigen verantwoordelijkheid geven in de organisatie van sport- en beweegactiviteiten voor senioren. Deze bestuurders waren in de minderheid. De meeste regelen de sport- en beweegactiviteiten voor senioren top-down. Bij de inbedding moeten ook rekening gehouden worden met de wensen en behoeften van senioren. Veel bestuurders en sleutelfiguren gaan uit van bepaalde aannames om mensen aan te kunnen aanspreken, waardoor senioren als (gedeeltelijk) homogeen worden omschreven.

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat discoursen een rol spelen bij het invullen en organiseren van het sport- en beweegaanbod voor senioren. De sportverenigingen uit dit onderzoek hebben verschillende aannames en gebruiken andere discoursen. Er is daarom niet makkelijk één lijn te trekken over het invullen en organiseren van sport- beweegaanbod voor senioren. Zoals eerder beschreven is de doelgroep ouderen een heterogene groep die niet makkelijk in hokjes is te plaatsen. Toch behandelen sportverenigingen senioren als homogeen, terwijl andere heterogene groepen in de sportvereniging niet of minder homogeen worden behandeld. Reguliere leden krijgen wel verschillende mogelijkheden bij de sportverenigingen en worden niet geconstrueerd als anders. De resultaten laten zien hoe ingewikkeld het is om een doelgroep te definiëren en daar een passend aanbod bij te creëren. Mogelijk zouden sportverenigingen behalve zo'n aanbod ook een flankerende beleid kunnen creëren. Ze zouden accent kunnen leggen op de insluiting van mensen bij hun vereniging. Iedereen is welkom ongeacht gender, sociale klasse, leeftijd, etniciteit, enzovoorts. In hoofdstuk 6 worden gezien deze bevindingen aanbevelingen gedaan en wordt de conclusie puntsgewijs herhaald.

6. Conclusie, aanbevelingen en reflectie

In dit onderzoek stond het achterhalen van de heersende discourses en bijbehorende aannames bij sportverenigingen met sport- en beweegactiviteiten voor ouderen centraal. In dit hoofdstuk zullen de conclusies worden opgesomd. Ook zullen een aantal aanbevelingen worden gedaan die toe kunnen worden gepast op de praktijk. De hoofdvraag in dit onderzoek was: *‘Wat zijn de heersende discourses ten aanzien van senioren binnen sportverenigingen en wat heeft dit voor consequenties op de inbedding van senioren binnen de sportvereniging?’*

- De bestuurders en sleutelfiguren gebruiken de fysieke discourse als onderdeel van de vervaldiscourse en de vervaldiscourse.
- De bestuurders en sleutelfiguren gebruiken de sociale discourse.
- De bestuurders en sleutelfiguren gebruiken de gezondheidsdiscourse als onderdeel van de anti-aging discourse en de vervaldiscourse.
- De bestuurders en sleutelfiguren gebruiken vooral discourses die een overwegend negatieve lading hebben, waarbij de vervaldiscourse het meeste werd gebruikt.
- De bestuurders en sleutelfiguren proberen met de gezondheidsdiscourse in te spelen op de nieuwe generatie ouderen, maar blijven vooral denken in de vervaldiscourse. Ze halen kenmerken van de derde en vierde leeftijdsfase door elkaar.
- De bestuurders en sleutelfiguren construeren senioren als heterogene groep, maar worden behandeld als homogene groep.
- De bestuurders en sleutelfiguren beschrijven en behandelen senioren als ‘anders’, maar deze aspecten zullen ook gelden voor andere generaties binnen sportverenigingen.
- De bestuurders en sleutelfiguren gebruiken senioren vaak als middel en zijn vaak geen doel op zich.

Grujter et al. (2013) beschreven drie aanbevelingen om voor het inrichten van beweegaanbod voor senioren en daardoor de inactiviteit te verlagen:

- Zorg voor deskundige begeleiding
- Zorg ervoor dat het aanbod laagdrempelig is.
- Zorg voor een aangepast aanbod.

Dit onderzoek geeft meer inzicht in hoe sportverenigingen deze organisatie zouden moeten aanpakken. De aanbevelingen, die nu worden beschreven, zijn gericht op en Rotterdam Sportsupport die deze aanbevelingen kunnen gebruiken om de verenigingen te adviseren in het organiseren van sport- en beweegaanbod voor senioren en sportverenigingen.

- Besef je dat aannames consequenties kunnen hebben op de organisatie.
- Speel met je aanbod in op de positieve beelden rond ouder worden.
- Kijk niet naar ouderen als anders, maar zie ze als ‘normale’ nieuwe leden.
- Let op hoe je de doelgroep aanspreekt en welke doelgroep je aanspreekt (homogeen en heterogeen).
- Maak een scheiding tussen de derde en vierde leeftijdsfases.
- Laat negatieve beelden zoals rond ouderen niet de overhand krijgen, want dit heeft invloed op de organisatie.
- Geef senioren eigen verantwoordelijkheid, zodat het aanbod past bij hun wensen en behoeften zodat.
- Let op wat de doelgroep zelf wil.
- Ga over tot actie, maar begin klein en neem kleine stapjes.

- Geef niet op bij negatieve effecten.
- Laat het aanbod aansluiten bij core business dit maakt het makkelijker om te organiseren.
- Spreek senioren vooral al aan wanneer zij met pensioen gaan of net daarvoor.
- Zorg voor inbedding door een wisselwerking tussen core business en aangepast sporten.
- Zorg dat de accommodatie voldoet aan de randvoorwaarden (capaciteit, sfeer en draagvlak).
- Zorg dat het uiteindelijke doel is om kostendekkend te draaien.
- Houdt rekening met negatieve constructies rond ouder worden en verander zo nodig houding, gedrag en routines in de organisatie.
- Zorg dat senioren een doelgroep op zich zijn en geen (financieel) redmiddel.

De rol van Rotterdam Sportsupport kan bij het inbedden van senioren in de sportvereniging een essentiële rol spelen. Volgens Hermens et al.(2012) hebben de sportaanbieders hulp nodig om sport- en beweegactiviteiten te organiseren voor senioren. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld het ontwikkelen van competenties en vaardigheden voor het omgaan met een bepaalde doelgroep, of methodes om de doelgroep te bereiken (Gruijter, 2013). Hierbij zullen sommige knelpunten door middel van tijdelijke hulp kunnen verholpen, maar soms zal een vereniging langdurige steun van of samenwerking met anderen nodig hebben om de maatschappelijke inzet te kunnen en blijven realiseren (Lucassen & van Kalmthout, 2011). Intermediaire kunnen daarnaast in organisaties een belangrijke centrale rol spelen om de gevaren van stereotyperingen te tackelen door het streven naar gelijkheidsmogelijkheden en het verspreiden van voorbeelden van 'good practice'. Wanneer 'good practices' worden gevolgd is het niet alleen het eindresultaat van belang, maar ook het proces wat hier aan vooraf gaat (Frerichs et al. (2012).

6.2. Reflectie

Nu de conclusie en aanbevelingen zijn beschreven zal in deze paragraaf het verloop van dit onderzoek worden bediscussieerd. Het in hoofdstuk 2 beschreven raamwerk heeft er voor gezorgd dat er verschillende discourses en aannames met betrekking tot het subject ouder worden in beeld zijn gebracht. Door niet alleen de betekenissen in kaart te brengen, maar ook de aannames die hier aan ten grond slag liggen was het mogelijk om aanbevelingen te doen met betrekking tot de inbedding van sport- en beweegactiviteiten.

Ondanks het beschreven ideaal plaatje van de methode, in hoofdstuk 3, zijn ook een aantal tekortkomingen terug te vinden. Ten eerste bleek één van de interviews achteraf niet goed te zijn opgenomen, hierdoor heb ik meteen na dit interview alles geprobeerd te reproduceren met pen en papier. De belangrijkste uitingen van de respondent zijn hierdoor behouden, maar de kleine nuances en precieze uitspraken waren niet meer te achterhalen. Een andere tekortkoming tijdens de afname van de interviews, was de plaats waar de interviews werden afgenomen. Zoals eerder beschreven zijn een aantal interviews opgenomen in rumoerige kantines. Dit bleek uiteindelijk voor het uitwerken van de interviews geen probleem. Echter kan dit wel invloed hebben gehad op de openheid van de respondent. De kans hierop acht ik weliswaar dermate klein omdat er naar mijn gevoel weinig tot geen gevoelige onderwerpen aan bod zijn gekomen. Daarnaast nam het contact opnemen met de respondenten vaak aardig wat tijd in beslag. Vooral wanneer ik als onbekende contact opnam duurde het vrij lang voordat ik response kreeg.

Ondanks dat er verzadiging optrad met betrekking tot de bestuurders en sleutelfiguren binnen de sportverenigingen zijn er met betrekking tot dit onderzoek ook andere mensen binnen verenigingen die hier een mening over hebben of kunnen vormen. Dit onderzoek is echter te beperkt om ook deze mensen mee te nemen in dit onderzoek. Vervolgonderzoek zou hier op kunnen focussen, omdat er dan vanuit verschillende mensen een beeld kan worden gevormd. Tijdens dit onderzoek heb ik wel geprobeerd verschillende soort verenigingen te betrekken. Niet alleen qua sporten zoals eerder benoemd, maar ook qua gebied waar de verenigingen zich bevinden. Hierbij had ik niet alle

mogelijkheden, omdat het aantal verenigingen met sport- en beweegaanbod voor senioren niet erg groot is. Toch heb ik zoveel mogelijk verschillende verenigingen uit verschillende gebieden in dit onderzoek betrokken, waardoor verschillende soorten culturen in de sportverenigingen aan het licht zouden komen. Zodat dit niet van invloed zou zijn op de uitkomsten van dit onderzoek. Tijdens dit onderzoek werden weinig culturele verschillen of verschil in sociale economische status benoemd. Desondanks zijn de interviews afgenomen bij overwegend autochtonen blanke mensen van boven de 40. Voor vervolgonderzoek zou kunnen onderzoeken of dit toeval is en of dit invloed heeft op de organisatie (van sport- en beweegactiviteiten voor ouderen). Ondanks dat de diversiteit van dit onderzoek hoog is qua type sportverenigingen en locatie van de sportverenigingen, zou een nog beter beeld gevormd kunnen worden door verschillende type mensen vanuit de vereniging te interviewen. Voor vervolgonderzoek zou dit een mogelijke vervolgstap kunnen zijn, daarbij zou vervolgonderzoek kunnen vergelijken wat de aannames van senioren zijn en wat de aannames van bestuurders en sleutelfiguren zijn. Hieruit kan blijken waar bepaalde mismatches zitten bij het aanbieden van sport- en beweegactiviteiten voor senioren.

Door dat ik verbonden was aan Rotterdam Sportsupport kan het zo zijn dat de respondenten sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven die passen bij de wensen die Rotterdam Sportsupport heeft. Daarnaast zou het kunnen dat de respondenten niet open zijn geweest over moeilijkheden in de organisatie, omdat ze dit niet wilden laten blijken. Echter omdat dit onderzoek een kwalitatief onderzoek is, is dit altijd een risico. Gezien de interviews lijkt het niet waarschijnlijk dat de respondenten vooral sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. Deze mogelijkheid is er wel en daar zal rekening mee moeten worden gehouden wanneer de bevindingen in de praktijk worden toegepast.

Bronnenlijst

- Baker, J., Fraser-Thomas, J., Dionigi, R. A., & Horton, S. (2010). Sport participation and positive development in older persons. *European Review of Aging and Physical Activity*, 7(1): 3-12.
- Berg, E. van den & Tiessen-Raaphorst, A. (2010). Doe-het-zelf in de sport: informele groepen in de sportloopbaan. In: A. Tiessen-Raaphorst, D. Verbeek, J. de Haan & K. Breedveld (red). *Sport een leven lang. Rapportage sport 2010* (pp. 47-68). Den Haag: SCP.
- Boeije, H. R. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen* (pp. 152-153). Amsterdam: Boom onderwijs.
- Boessenkool, J., Waardenburg, M. & Lucassen, J. (2011). Inleiding. In: Boessenkool, J., Lucassen, J., Waardenburg, M. & Kemper, F. (2011). *Sportverenigingen: tussen tradities en ambities* (pp. 1-10). Nieuwegein/ 's-Hertogenbosch: Arko Sports Media/W.J.H. Mulier Instituut.
- Bottenburg, M. van (2013). *The end of membership as we know it*. Onderzoeksvoorstel NWO Programma Sport Meedoen. Utrecht: Universiteit Utrecht/Hogeschool Utrecht.
- Calasanti, T. (2005). Ageism, gravity, and gender: Experiences of aging bodies. *Generations*, 29(3): 8-12.
- Campen, C. van (redactie) (2011). *Kwetsbare ouderen*. Den Haag: SCP.
- Coakley, J. & Pike, E. (2009). Age and ability: barriers to participation and inclusion? In: Coakley, J., & Pike, E. (2009). *Sport in society: Issues and controversies* (pp. 302-349). McGraw-Hill Education.
- Dekker, P. & Hart, J. De (2010). Vrijwilliger in de sport. In: A. Tiessen-Raaphorst, D. Verbeek, J. de Haan & K. Breedveld (red). *Sport een leven lang. Rapportage sport 2010* (pp. 69-84). Den Haag: SCP.
- Dekker, F., Stavenuiter, M., Tierolf, B. (2012). *Kwetsbare ouderen in tel. De balans tussen lokale zorgvraag en lokale ondersteuning*. Utrecht: Verwey- Jonker Instituut.
- Derks, M. (1999). Hard gras. Sekse, identiteit en voetbalgeschiedenis. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 2(4): 5-15.
- Dionigi, R. (2002). Leisure and identity management in later life: Understanding competitive sport participation among older adults. *World Leisure Journal*, 44(3): 4-15.
- Dionigi, R. (2005). A leisure pursuit that 'goes against the grain': Older people and competitive sport. *Annals of Leisure Research*, 8(1): 1-22.
- Dionigi, R. (2006). Competitive sport as leisure in later life: Negotiations, discourse, and aging. *Leisure Sciences*, 28(2): 181-196.
- Dun, L. van & Vries, C. de (2010). *Tijdsbesteding van Rotterdamse ouderen*. Rotterdam: COS.
- Frerichs, F., Lindley, R., Aleksandrowicz, P., Baldauf, B., & Galloway, S. (2012). Active ageing in organisations: A case study approach. *International Journal of Manpower*, 33(6): 666-684.

- Groot, M. de (2008). *Maatschappelijk actieve sportverenigingen in beeld*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Gruijter, M. de, Hermens, N., Nederland, T. & Toorn, J. van den (2013). *Meer senioren bewegen en sport in Rotterdam*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Hacking, I. (2004). Between Michael Foucault and Erving Goffman: between discourse in the abstract and face-to-face interaction. *Economy and Society*, 33(3): 277-302.
- Hermens, N., Jansma, A., Meere, F. de & Verhoogt, P. (2012). *Sportplusverenigingen gestart, Rotterdam vooruit? Hoe Rotterdamse sportverenigingen bijdragen aan het bereiken van stedelijke doelstellingen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Hopman-Rock, M. (2009). *In beweging blijven! Bewegen is preventie en zorg voor ouderen*. Leiden: De Bink.
- Hopman-Rock, M. (2011). Ouderen die blijven bewegen winnen gezonde levensjaren. *Tijdschrift over Ouder Worden & Samenleving*, 12(4): 4-7.
- Horst, A. van der, Bettendorf, L., Draper, N., Ewijk, C., Mooij R. de & Rele, H. ter (2010). *Vergrijzing verdeeld*. 's-Gravenhage: Centraal Planbureau.
- Jyrkämä, J. (2003). *Images of ageing in the third age*. Paper of the 6th Conference of the European Sociological Association. Conference of the European Sociological Association, Murcia.
- Krenn, M., Oehlke, P., Krenn, M., Kees, H., Léonard, L., Wendelen, E., Linkola, P., Rouilleault, H., Neuerbauer, G., Oehlke, P., Vries, S. de & O'Kelly, K. P. (2001). *Integration of the Ageing Workforce*. Uitgever onbekend.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kelly, K. (2009). *New media: A critical introduction*. Routledge.
- Lucassen, J. & Kalmthout J. (2011). Sportverenigingen als maatschappelijke dienstverleners. In: Boessenkool, J., Lucassen, J., Waardenburg, M. & Kemper, F. (2011). *Sportverenigingen: tussen tradities en ambities* (pp. 49-78). Nieuwegein/ 's-Hertogenbosch: Arko Sports Media/W.J.H. Mulier Instituut.
- Mills, S. (1997). *Discourse: The new critical idiom*. London and New York: Routledge.
- NOC*NSF (2007). *Presentatie toekomst van de sportvereniging*. Eindhoven, 13 november 2007.
- NOC*NSF (2012). *Sport inspireert! Sportagenda 2016*. Arnhem: NOC*NSF.
- Notte, R. (2012). *Sport is goed, sport is gezond, een sporter is aantrekkelijk. Ik sport niet*. Masterscriptie. Utrechtse School voor Bestuurs- en Organiseringswetenschap, Utrecht.
- Pritchard, K., & Whiting, R. (2014). Baby boomers and the lost generation: on the discursive construction of generations at work. *Organization Studies*, 35(11): 1605-1626.
- Pike, E. (2011). The active aging agenda, old folk devils and a new moral panic. *Sociology of Sport Journal*, 28(2): 209-225.

- Polder, J. (2008). *Veelkleurig grijs. Economische aspecten van volksgezondheid en zorg*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Putten, M. van (2008). *De zin van het bewegen*. Masterscriptie. Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap, Utrecht.
- Roode, van (2010). *Maatschappelijk verantwoord verenigen. Een hype of een goede visie?* Masterscriptie. Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap, Utrecht.
- Spaaij, R. (2009). The social impact of sport: diversities, complexities and contexts. *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*, 12(9): 1109-1117.
- Siegel, J. S. (1990). A fresh map of life: the emergence of the 3rd age by Peter Laslett. *Population and Development Review*, 16(2): 363-367.
- Thomas, R., Hardy, C., Cutcher, L., & Ainsworth, S. (2014). What's age got to do with it? On the critical analysis of age and organizations. *Organization Studies*, 35(11): 1569-1584.
- Tulle, E. (2007). Running to run: Embodiment, structure and agency amongst veteran elite runners. *Sociology*, 41(2): 329-346.
- VWS, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2005). *Ouderenbeleid in het perspectief van de vergrijzing*. Den Haag: VWS.
- VWS, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2005). *Tijd voor sport; bewegen, meedoen, presteren*. Den Haag: Ministerie van VWS.
- Woudstra, M. (2009). *(Nooit) te oud om te sporten*. Masterscriptie. Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap, Utrecht.

Bijlage

Bijlage A – Topiclijst

Introductie

- Kunt u wat vertellen over uzelf? Wat doet u binnen de vereniging?
- Wat is uw functie binnen de vereniging? Bijvoorbeeld bestuur en wat dan?
- Hoe lang bent u al lid van de vereniging?
- Hoe lang bent u al betrokken bij deze vereniging? Waarom? Wat viel up op toen u hier eerst bij kwam? Is de leeftijdsverhouding veranderd over de jaren? Hoe verklaart u dat?
- Wat kunt u vertellen over de vereniging? Bijvoorbeeld kenmerken van de vereniging. Is er iets unieks?

Sportaanbod op de sportvereniging

- Hoe zijn de leden over de vereniging verdeeld? Bijvoorbeeld veel jeugdleden of veel seniorenleden?
- Ligt er een focus op bepaalde doelgroepen met betrekking tot het sportaanbod? Waarom?
- Zou u wat aan het sportaanbod van de vereniging willen veranderen? Zo ja wat? Zo nee, waarom niet?
- Wat vindt u een sterk aan het sportaanbod van de vereniging?

Senioren en discourse ouder worden

- Wat verstaat u onder oudere leden? Hoe ziet deze groep eruit? Bijv. dames en heren. Wanneer is iemand echt oud? Wanneer zie je iemand als senioren? Wanneer zou je jezelf oud noemen?
- Zou u meer of minder ouderen leden willen hebben binnen de sportvereniging? Waarom? Bijvoorbeeld kiezen tussen jong en oud.

Sportaanbod senioren

- Hoe ziet het huidige sportaanbod voor senioren eruit?
- Wat vindt u van het huidige sportaanbod voor senioren? Meer? Minder? Anders?
- Is de sportvereniging een goede plek hiervoor? Beter dan een fitnessclub?
- Waarom zou uw sportvereniging sportaanbod voor senioren willen aanbieden?

Of

- Waarom biedt uw sportvereniging sport voor senioren aan? Waar tegen aan gelopen?
- Is de sportvereniging een goede plek hiervoor?

- Hoe is die wens ontstaan?
- Hoe zou het sportaanbod voor senioren er volgens u uit kunnen zien als u het voor het zeggen had?
- Verschilt sport voor senioren van het reguliere aanbod? Zo ja hoe en waarom?
- Waar moet volgens u een vereniging aan voldoen, om een sportaanbod voor senioren aan te kunnen bieden? Bijv. omgeving.
- Welke soort verenigingen zijn geschikt (sport, kenmerken)?
- Is er iets veranderd van het begin tot het einde?
- Hoe kan een sportvereniging volgens u sportaanbod voor ouderen aanbieden? Welke stappen moet een vereniging volgens u ondernemen? Waarom? Wat zou hier voor nodig zijn (bijv. andere soort sporten/aanbod)? Wat zou je adviseren?

Senioren als leden

- Hoe denkt u dat u senioren (beter) bij de sportvereniging kunt verbinden?
- Maken senioren echt deel uit van de vereniging?
- Wat zou een sportvereniging kunnen belemmeren om iets met senioren te doen?
- Wat kunnen voordelen van meer betrokken ouderen voor uw vereniging zijn?
- Wat zouden nadelen van ouderen voor uw vereniging kunnen zijn?

Eenzaamheid

• Denkt u dat het belangrijk is voor ouderen om in organisatieverband te sporten? Waarom?
Vaak gaat men er van uit dat ouderen eenzaam zijn/kunnen worden.

- Is dat ook uw ervaring of heeft u andere ervaringen?

Wat type (sport) aanbod zou hier iets tegen kunnen doen? Is dit volgens u belangrijk?

Droom

- Wat is uw droom met betrekking tot sport- en beweegaanbod voor senioren?